

Role televize v rodinách s dětmi předškolního věku

Michaela Polčáková

Bakalářská práce
2010



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela POLČÁKOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Role televize v rodinách s dětmi předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek v problematice užívání televize dětmi předškolního věku.

Realizace výzkumného šetření a následné zpracování a interpretování získaných dat.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BLAŽEK, B.** Tvář v tvář obrazovce. 1. vyd. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-11-7.
LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie. 1.vyd. Praha: HbH, 1998. ISBN 80-86022-37-4.
MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní nevlastní a náhradní. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
ŘÍČAN, P., PITHARTOVÁ, D. Krotíme obrazovku. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7.
ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eliška Zajitzová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 15. února 2010



prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan



Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

2) Lizenční, dílčí, káňalové a výhledové práce odváděné schvázenou káňalovými masami při údržbě nebo při pracích souvisejících s tím, pokud budou odváděny zvláštním způsobem v rámci údržby vnitřní produkce vnitřní dílny nebo není-li tak věnováno, a může přeměnit v práci štěrku, kde se má rovněž odvádět práce. Pokud si může se zvláštními pracemi patřícími na své náklady vyjít, opatření musí být vzájemně.

3) Pokud se odváděním práce souvisejí se zvláštními pracemi podle těchto ustanovení, musí být také v rámci údržby.

4) Pokud 4. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

5) Pokud práce zaměstnání má nezaměstnané štěrky nebo štěrky či vnitřní záležitosti, může-li mít za účelem příslušné nebo nepřímé související práce odváděny prostředky. Pokud není v rámci práce dle vnitřní dílny nebo zaměstnání je práva zaměstnání nebo zaměstnání pracovním vyjádřením a jeho práva má být štěrky nebo štěrky či vnitřní záležitosti štěrky dle.

6) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

7) Pokud práce zaměstnání má nezaměstnané štěrky nebo štěrky či vnitřní záležitosti, může-li mít za účelem příslušné nebo nepřímé související práce odváděny prostředky. Pokud není v rámci práce dle vnitřní dílny nebo zaměstnání je práva zaměstnání nebo zaměstnání pracovním vyjádřením a jeho práva má být štěrky nebo štěrky či vnitřní záležitosti štěrky dle.

8) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

9) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

10) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

11) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

12) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

13) Pokud 5. 11.1993 55. a práva zaměstnání v podobě souvisejících a práva zaměstnání a o zvláštních záležitostech (záležitosti záležitosti, ve zvláštních případech představa, § 23 odst. 2).

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou postavení televize ve volném čase dětí předškolního věku.

V teoretické části je popsán vývojový stupeň předškolního dítěte, rodina, její typologie funkce, socializace a výchova dítěte v rámci rodiny, psychické potřeby dětí, dětství a rodina současnosti, volný čas. Poslední část je věnována diskusím a názorům odborníků na téma sledování televize v dětském věku.

Cílem praktické části je za pomoci sestavených kasuistik a analýzy polostrukturovaných rozhovorů zmapovat prostor, který je v jednotlivých rodinách televizi dáván, pořady sledované dětmi předškolního věku a postoje rodičů k této problematice. Dále má za úkol zjistit, zda kvalita a stabilita rodinného společenství má vliv na postavení televize v náplni volného času předškolních dětí a odhalit další faktory ovlivňující tuto skutečnost.

Klíčová slova: televize, rodina, dítě, volný čas, dětský divák, kasuistika, mediální výchova

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the role of television on pre-school children's life. The theoretical part describes the development level of preschool children. Facing the family typology and functions of family. Describes socialization and education of the children grown without parental care. This part is also oriented to psychological needs of children, childhood, current family life and leisure time activities. The last part consist of discussions and expert opinions to the topic of television viewing in childhood.

The aim of the practical part is assembled from case studies and analysis of interview. The practical part dealing with problem time spent watching a television, frequency of watching television, sorts of programmes watched by pre-school children and the parents attitude of it. The task is, to find out, if the quality and stability of the family has an influence to position of television in leisure time activities of children and identify other factors which has influence to this phenomenon.

Keywords: television, family, child, leisure, children's audience, case study, media education

Poděkování:

Chtěla bych zvláště poděkovat své vedoucí práce Mgr. Elišce Zajitzové za její odborné vedení a osobní podporu, své rodině za trpělivost, porozumění a vytvoření potřebného zá-
zemí a dále svým kolegům studentům za inspiraci a morální podporu po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG
jsou totožné.

Motto:

*„V dětech překonáváme svůj osobní čas, protože v nich bude pokračovat, až my tu nebu-
deme, nejen náš genetický vklad, ale i to, co získaly naší výchovou, životem s námi“ (Ma-
tějček, 1994,s. 28).*

OBSAH

| | |
|--|-----------|
| ÚVOD | 10 |
| I TEORETICKÁ ČÁST | 11 |
| 1 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU | 12 |
| 1.1 FAKTORY ROZVOJE OSOBNOSTI | 12 |
| 1.2 VÝVOJ ZÁKLADNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ | 13 |
| 1.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ..... | 14 |
| 1.4 HRA..... | 16 |
| 1.5 EMOČNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ | 17 |
| 2 RODINA JAKO SOUČÁST PROSTŘEDÍ | 19 |
| 2.1 TYPOLOGIE RODIN | 20 |
| 2.1.1 Rodina úplná | 21 |
| 2.1.2 Rodina neúplná..... | 21 |
| 2.2 FUNKCE RODINY | 23 |
| 2.3 VÝCHOVA A SOCIALIZACE V RODINĚ | 23 |
| 2.4 RODINA A DUŠEVNÍ POTŘEBY DÍTĚTE | 25 |
| 2.5 RODINA SOUČASNOSTI..... | 26 |
| 2.6 DĚTSTVÍ SOUČASNOSTI..... | 27 |
| 3 VOLNÝ ČAS | 29 |
| 3.1 POJETÍ VOLNÉHO ČASU | 29 |
| 3.2 VOLNÝ ČAS JAKOU SOUČÁST ŽIVOTNÍHO STYLU | 30 |
| 3.3 VOLNÝ ČAS DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU..... | 30 |
| 4 TELEVIZE JAKO SOUČÁST MASMÉDIÍ | 32 |
| 4.1 VYMEZENÍ POJMU MASMÉDIÍ A JEJICH FUNKCE | 32 |
| 4.2 DĚTI PŘED TELEVIZNÍ OBRAZOVKOU..... | 33 |
| 4.3 VLIV SLEDOVÁNÍ TELEVIZE..... | 34 |
| 4.4 NÁSILÍ NA OBRAZOVCE..... | 35 |
| 4.5 PŘECHOD OD JEDNÉ OBRAZOVKY KE DRUHÉ..... | 36 |
| 4.6 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ | 37 |
| II PRAKTICKÁ ČÁST | 39 |
| 5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU | 40 |

| | | |
|----------|---|-----------|
| 5.1 | VÝZKUMNÝ PROBLÉM | 40 |
| 5.2 | CÍL VÝZKUMU | 40 |
| 5.3 | VÝZKUMNÉ OTÁZKY | 41 |
| 5.4 | VÝZKUMNÉ METODY | 41 |
| 5.5 | VÝZKUMNÝ SOUBOR | 42 |
| 6 | ZPRACOVÁNÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU | 43 |
| 6.1 | KASUISTIKY | 43 |
| 6.1.1 | Rodina A | 43 |
| 6.1.2 | Rodina B | 46 |
| 6.1.3 | Rodina C | 49 |
| 6.1.4 | Rodina D | 52 |
| 7 | SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU..... | 58 |
| | ZÁVĚR | 67 |
| | SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY | 68 |
| | SEZNAM TABULEK..... | 70 |
| | SEZNAM PŘÍLOH..... | 71 |

ÚVOD

Televize je médiem v naší zeměpisné šířce dostupným dá se říci absolutně všem a kolem tohoto fenoménu a jeho vlivu zejména na dětskou populaci se točí spousta diskusí. Jedna strana pohlíží na nadužívání televize u dětí jako na jednu z možných příčin asociálního chování v dospělosti, druhá naopak negativní vliv zlehčuje. V každém případě televize ovlivňuje nás i naše děti a bezesporu se dá pokládat za prostředek výchovy a socializace.

Osobně nejsem zastáncem sledování televize u dětí předškolního věku a i pořady určené této věkové skupině bych omezila na minimum. Bohužel ve svém okolí se setkávám téměř výhradně s rodinami, v nichž rodiče sledování televize nabízí svým dětem jako přirozenou a trvalou součást náplně volného času. Mluvím o dětech předškolních, výjimkou však nejsou ani děti věku batolete. Bohužel jsou jim mnohdy zároveň překládány typy pořadů určené pro jinou věkovou skupinu a běžně sledují i kreslené pořady, které jsou založeny na rychlosti, akci a vyskytuje se v nich násilí. Jak známo děti předškolního věku jsou velmi citlivé na učení nápodobou a tato forma je hlavní složkou jejich sociálního učení. Mohou se tedy mnohem snadněji identifikovat se špatným vzorem a to zvláště děti z rodin dysfunkčních. Nápodobou také přebírají návyky svých nejbližších a to i v případě nakládání s volným časem a postoji k tomuto masmédiu. Vycházím z předpokladu, že většina rodičů stále podceňuje negativní vliv sledování televize na vývoj svých dětí.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je založena na studiu odborné literatury a je v ní vymezen vývojový stupeň dítěte v předškolním období, dále pak rodina a stručně volný čas. Poslední pasáž teoretické práce je věnována diskusím a názorům odborníků na téma sledování televize v dětském věku.

Pro praktickou část byl realizován kvalitativní výzkum zaměřený na fakt, jakou roli hraje sledování televize ve volném čase dětí předškolního věku a jaké faktory tuto skutečnost ovlivňují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

„Vývoj je chápán jako výsledek interakce biologických, tj. genetických a psychosociálních vlivů, které se uplatňují v různé míře, v závislosti na sledované funkci i vývojovém období“ (Vágnerová, 2005, s.11).

1.1 Faktory rozvoje osobnosti

Psychický vývoj dítěte se odvíjí od mnoha faktorů, které hrají u různých jedinců různě významnou roli. Celkový rozvoj osobnosti je tedy závislý na vrozených dispozicích a vnějších vlivech působících na dítě. Jejich vzájemná interakce vytváří určité zkušenosti, kdy zásadní význam má i způsob zpracování těchto zkušeností (Vágnerová, 2005).

Vágnerová (2005, s.13-21) popisuje následující faktory rozvoje osobnosti.

Dědičnost: Přestavuje genetické informace, které vytvářejí předpoklady pro následný rozvoj psychických vlastností. Jednotlivé složky genů se aktivují v různých obdobích života a to je důvodem dosahování přibližně stejných psychických funkcí v konkrétním vývojovém období. Genetická výbava dítěte pracuje s jednou sadou chromozomů ze zárodečné buňky otce a jednou od matky. Vytvářením vztahů mezi nimi a interakcí v rámci větších komplexů dochází k vytváření dědičných předpokladů.

Prostředí: Vedle dědičnosti hraje významnou roli při formování osobnosti dítěte také prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. To zahrnuje:

Fyzické prostředí – určující význam pro vývoj psychických vlastností dítěte má stabilita, strukturovanost a předvídatelnost prostředí, ve kterém dítě žije. Patří sem i materiální zázemí, které je důležité zvláště u vývoje malých dětí, neboť ovlivňuje především kognitivní složku vývoje.

Sociokulturní prostředí – jedná se o podmínky, za nichž probíhá socializační proces. Do faktorů ovlivňujících socializaci patří:

- Obecné sociokulturní vlivy – osvojování jazyka, určitých hodnot a chování v rámci společnosti.
- Sociální vrstva – určuje životní styl a systém hodnot, které vyznává sociální vrstva k níž jedinec náleží.

- Malá sociální skupina – představuje nejužší kontakty mezi členy rodinného společenství, určuje vymezení rolí. Patří sem **rodina**, která plní v psychickém vývoji dítěte nezastupitelnou funkci, podrobněji je rozebrána v samostatné kapitole. Dále sem patří **vrstevnická skupina**, která dítěti zprostředkovává zkušenosti s prosazováním sebe sama a vzájemnou spoluprací. Škola je institucí, která výrazně ovlivňuje formování osobnosti dítěte. Rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, klade na něj určité nároky a požadavky.

Organický základ psychických funkcí tvoří **centrální nervový systém**, jehož zrání je závislé na mnoha faktorech a probíhá již od prenatálního vývoje (Vágnerová, 2005).

Dále je věnován prostor jednotlivým složkám vývoje, jejichž dělení je použito dle Langmeiera, Langmeiera, Krejčířové (1998), ze kterých je zároveň s Matějčkem (2005) hojně čerpáno.

1.2 Vývoj základních schopností a dovedností

Pohybové dovednosti: Pohybová zdatnost se zdatně vyvíjí a na rozdíl od věku batolete získává dítě postupně stabilitu a rozvíjí se i schopnost udržovat rovnováhu. Děti skáčí po jedné noze, jezdí na tříkolce, později i na kole. Velmi dobře dokáží kopat do míče, patří jim i pokrok při jeho házení a chytání. Mnohé děti postupně zvládají i plavání, lyžování, bruslení. V tomto období děti milují nejrůznější prolézačky, klouzačky, houpačky a jiná náčiní typická pro dětská hřiště. Pomáhají jim procvičovat obratnost a dávají jim prostor k pohybovému vyžití i společné hře (Matějček, 2005).

Obecně se dá říct, že pohyb znamená pro děti radost a uvolnění a je přirozenou potřebou jejich života stejně jako hra. Je tedy žádoucí, aby jim byl dopřáván v co nejvyšší míře.

Manuální dovednosti: Nyní nastupuje období, kdy se dítě seznamuje s předměty každodenní činnosti a učí se s nimi správně manipulovat, na což mu dovednosti z předchozího vývojového období nedostačovaly.

Učí se např. ovládat nůžky, nůž, zacházet s vařečkou, telefonem i televizí, v dnešní době velmi často i s PC. Procvičuje si odemykání i zamykání dveří, s pomocí utírá stůl i vysává.

Dochází k rozvoji sebeobsluhy, postupně zvládá jíst příborem, trénuje se ve správném zacházení s kartáčkem na zuby i hřebínkem, umývá si ruce, snaží se samo koupat, dokáže se samo obléci (Matějček, 2005).

Získané dovednosti mu dávají větší prostor také pro tvůrčí práci např. s modelovací hmotou a podobnými materiály, lepení a další.

1.3 Kognitivní vývoj

Myšlení a inteligence: Vývoj inteligence v předškolním věku se posunuje ze stádia předpojmového myšlení, kdy slova užívaná jako předpojmy jsou spjata s konkrétními věcmi, do stádia myšlení předoperačního. Dítě si už v podstatě osvojilo celostní pojmy, nicméně usuzuje zatím závisle na tom, co vidí nebo si představuje (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Přechod na vyšší úroveň myšlení je nespornou skutečností, stejně tak ale i to, že dítě prozatím nedokáže přemýšlet logicky v tom pravém smyslu slova. Dítě se neustále vidí v centru pozornosti veškerého dění, i když postupně začíná zjišťovat, že jeho přání ne vždy koresponduje s přáními jeho blízkých a postupně se vymaňuje z egocentrického myšlení. Myšlení antropomorfní, kdy dítě přesazuje neživým věcem vlastnosti lidí taktéž ještě nějakou dobu přetrvává (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Jean Piaget, švýcarský filosof a psycholog, tvůrce „teorie kognitivního vývoje“, provedl mnoho pokusů, které demonstrují vázanost dětských úsudků na vnímaném. Velmi známý je experiment se skleničkami a korálky, kdy je dítě přesypává z jedné sklenice do druhé, jiného tvaru. I když se v průběhu pokusu neodebraly žádné korálky, dítě předškolního věku bude tvrdit, že ve vyšší sklenici je korálků více (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Dětská kresba: Kresba dítěte je v podstatě odrazem jeho duševní vyspělosti. Pro psychology má výpovědní hodnotu o prožívání dítěte o pevnosti jeho vztahů k blízkým osobám a také o prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Proto se také v této oblasti velmi často používá jako diagnostický prostředek. Rodičům dělá radost, když vidí tyto hmatatelné pokroky ve vývoji svých dětí a tak je většinou v této činnosti podporují.

Dítě ve věku tří let zpravidla dokáže nakreslit kruh, nicméně jeho kresba je ještě nereálná, své výtvary si však samo pojmenovává. Dítě čtyřleté zvládne většinou podle předlohy namalovat křížek a v tomto věku se už objevuje kresba postavy, tzv. „hlavonožce“, kdy

z hlavy vyrůstají přímo nohy. V obličejí bývají nakresleny oči, ostatních detailů postupně přibývá až později. Pětileté dítě přidává k tělu jeho hlavní část, trup a ruce. Z geometrických tvarů je většinou schopno nakreslit čtverec. Kresba šestiletého dítěte je poměrně vyspělá. Postava je již oblečena a dítě rozpoznatelně namaluje i jiné předměty z běžného života, např. auta, květiny, stromy atd. (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Výtvarné projevy dítěte se samozřejmě neomezují pouze na prostou kresbu tužkou, ale velmi rády se seznamují i s nejrůznějšími výtvarnými technikami. Výtvarná výchova v tomto věku má svůj význam nejen v oblasti rozvoje manuálních dovedností, ale rozvíjí také estetické vnímání (Matějček, 2005).

Řeč: V tomto věku také dochází k velkým pokrokům v řečové oblasti, dítě si rychle obohacuje slovní zásobu a osvojuje pravidla gramatiky. S nástupem školní zralosti by již měla být řeč dítěte artikulačně vyspělá (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Základním prostředkem lidské komunikace, která vyjadřuje myšlenky je samozřejmě jazyk. Každý člověk s normální inteligencí je schopen se mateřskému jazyku naučit a bez obtíží jej využívat. Zjednodušeně řečeno vývoj řeči probíhá ve třech úrovních, kdy úroveň první je složena ze zvuků řeči, následná zahrnuje slova a jeho části a konečná fáze obsahuje vytváření vět. Lidé všech kultur si dokáží osvojit zmiňovaná stádia řeči v průběhu v prvních čtyř až pěti let života (Atkinson, 1995).

Vývoj vnímání je zřetelný i v tom, že dítě se pídí nejen po tom co určitá věc představuje a k čemu je určena, ale začíná se zajímat i o její detaily. To co je uvnitř a jak předmět funguje je pro něj mnohdy zajímavější. Proto typickými hračkami pro tento věk se stávají nejrůznější stavebnice a puzzle, které pomáhají cvičit analýzu a syntézu, jež je nezbytná pro pozdější čtení. Obdoba sluchové analýzy a syntézy je rozklad slova na slabiky a později také hlásky. To dítě zvládá u jednodušších, kratších slov většinou až kolem šestého roku věku (Matějček, 2005).

Družkou tohoto životního období je neopakovatelná fantazie plná kouzel, která dítě provází každý dnem. Nicméně postupem času kouzel ubývá a v čase školní zralosti se z dítěte stává, jak píše Matějček (2005), „životní realista“.

„I když vševědoucnost a všemohoucnost maminky a tatínka zůstává většinou ještě naprosto neotřesená. (Matějček, 2005 s. 149).

Tahle skutečnost sama o sobě je pro rodiče velmi zavazující. V pozdějším, většinou starším školním věku, začíná dítě konfrontovat předkládané informace s vlastním úsudkem. Mezi rodiči a dětmi pak často vznikají velké propasti a jejich překonávání je často velmi obtížné, bohužel mnohdy nemožné.

1.4 Hra

V tomto věku představuje hra nejdůležitější aktivitu dítěte. Ta je většinou charakterizována jako aktivita fyzická a psychická, která je realizována výhradně za účelem příjemných pocitů z ní plynoucích a od práce se liší tím, že nemá stanovený cíl, kterého chce dosáhnout. Dítě si tak procvičuje nenásilnou formou činnosti potřebné pro život a pomáhá mu k rozvoji podnikavosti a tvořivosti (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Dítě ve hře napodobuje činnosti, které vidí okolo sebe, ať už v reálném životě nebo v televizi. Oba světy jsou pro něj stejně opravdové a pokud budeme dítě pozorovat při hře, uvidíme, že v jeho očích se navzájem prolínají. Do hry dokáže zakomponovat své nejbližší společně s postavami z pohádek i knih, kamarády ze školky, zvířata a nespočet nejrůznějších věcí a postav se kterými se někdy setkal, o nichž slyšelo. S jejich pomocí dokáže rozvíjet nekonečné příběhy, které naplno prožívá (Matějček, 2005).

„Avšak fantazie může pracovat jenom s tím, co člověk před tím vnímal, prožíval, poznával. Něco má z rodiny, něco z mateřské školy, něco z televize, něco zaslechne nebo zahlédne náhodně na ulici, na výletě, ve vlaku – a my se pak divíme, odkud to dítě má“ (Matějček 2005, s.155).

Hra dítěte se s věkem samozřejmě vyvíjí. Do tří let věku dítě není většinou schopno u hraní spolupracovat s ostatními dětmi a děti si hrají tzv. „vedle sebe“. S překročením této věkové hranice se spolupráce mezi dětmi postupně rozvíjí. Psychická zralost dítěte se promítá také do tak obyčejné hry jako je stavění z kostek. Dítě ve věku kolem tří let většinou staví z kostek most, u čtyřletých převažuje motiv brány a ty pětileté s velkou pravděpodobností uvidíme stavět schody. Úloha dospělého při hře by měla spočívat v podpoře spontánního hraní, kdy si dítě samo určuje s kým, s čím a jak si bude hrát (Langmeier, Langmeier, Krejčířová, 1998).

Dospělý by měl dítěti pouze nenásilně nabízet nové možnosti hry, nikoli ji řídit. Pokud předškolákovi ponořenému do hry, kterou si sám vykonstruoval, vstoupí bez pozvání do-

spěly se záměrem řídit ji, setká se většinou s velkou nevolí ze strany dítěte (Matějček, 2005).

Přirozená hra představuje pro dítě nepostradatelnou součást jeho života a k jeho zdravému vývoji je nezbytně nutná, rozšiřuje mu obzor, fixuje si důležité informace a pomáhá mu zpracovávat svět kolem něj.

1.5 Emoční a sociální vývoj

Dítě si prvně musí vybudovat tzv. rodinnou identitu. Jedná se o stav, kdy si uvědomuje co jsou „jeho lidé“ a „jeho domov“. Ví tedy kam patří, kde je pro něj bezpečno, kde má své zázemí. Teprve po vybudování této zkušenosti je schopno překonat hranice domova a stát se součástí společnosti jiných dětí (Matějček, 2005).

„Teprve tímto zjištěním se mu otevírá epocha předškolního věku se svými radostmi a starostmi, se svými nároky a úkoly“ (Matějček, 2005, str.164).

S výrazným osamostatňováním dítěte, kdy už je schopno většinou bez problémů vydržet určitou dobu bez matky, přichází potřeba pravidelného kontaktu s jinými dětmi. Ve skupině vrstevníků můžeme u dětí pozorovat, jak se snaží nejrůznějšími způsoby navázat kontakt a stát se součástí kolektivu. Ideální tedy je, aby dítě v tomto věku začalo navštěvovat mateřskou školu. Jistě ne každé dítě je ve třech letech sociálně zralé pro nástup do mateřské školy a u některých dětí k tomu dochází o něco málo později, nicméně jak píše Matějček: *„Dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná“ (Matějček, 2005, str.143).*

Společnost vrstevníků napomáhá také rozvoji prosociálních vlastností. Pokud dítě nalezne ve skupině dětí nějaké, se kterým sdílí cokoli společného, ať už se jedná o hru, zábavu, smutek atd., posiluje to jeho identitu (Matějček, 2005).

V tomto období děti zvláště dobře přijímají vrstevníky s postižením neboť prozatím nemá zařizovány sociální předsudky. Pokud rodina nedává předsudky najevo, netrpí jimi ani jejich dítě. To se pak zajímá o odlišnost kamaráda a má potřebu mu pomáhat (Helus, 2004).

Pro tohle vývojové stadiu je taktéž charakteristické, že dítě takřka kopíruje prostředí, ve kterém žije. Z chování dítěte je tedy patrné, nejen z jakého kulturního a sociálního prostředí pochází, ale také jaká atmosféra vládne v rodině, jaké jsou její hodnoty a jaký způsobem je zvyklá trávit volné chvíle (Matějček, 2005).

Předškolní věk představuje v životě dítěte velkou vývojovou etapu, dítě vyspívá a rozvíjí se po stránce tělesné, citové i společenské. Matějček (2005) tuhle životní etapu nazval „*obdobím přípravy na významné věci budoucí*“.

2 RODINA JAKO SOUČÁST PROSTŘEDÍ

Pojem prostředí je užíván v nejrůznějších pojetích společenských i přírodních věd. Jedná se o prostor obklopující člověka, kterému se buď člověk podřizuje nebo si upravuje podmínky ve svůj prospěch. Působí na jedince svými podněty a ten v návaznosti na ně reaguje. Prostředí člověka zahrnuje vedle materiálních předmětů také vztahy a systém duchovních hodnot člověka (Kraus, 2001).

Životní prostředí člověka dle Krause (2001, s.42) zahrnuje tyto sféry vztahů:

- *Lidé – příroda* - interakce člověka s živou i neživou přírodou.
- *Lidé – kultura* - kultivuje a formuje materiální i duchovní potřeby člověka.
- *Lidé – lidé* - interakce lidí mezi sebou.

Dnes již není pochyb o tom, že prostředí, do něhož se člověk narodí a v němž vyrůstá do něj otiskuje nevratné stopy již od útlého dětství a ovlivňuje ho na celý život. To pak vysvětluje životní situace, kdy se dospělý člověk chová v rozporu s tím, co si osvojil později. Do rodiny kterou zakládá si často nevědomky přenáší vzorce chování osvojené v rodině původní (Kraus, 2001).

Rodina je vedle vrstevnické skupiny a lokálního prostředí součástí přirozeného prostředí výchovy. Probíhá v ní intenzivní nácvik osvojování základních životních rolí, její členové jsou většinou spojeni silnými citovými vazbami a společně vyznávanými hodnotami (Klapilová, 1996).

V období předškolním je rodina institucí, která dítě ovlivňuje a formuje nejvýrazněji. S nástupem do mateřské školy sice nastupuje vliv vrstevnické skupiny, nicméně i přesto v tomto období vliv rodiny převažuje nad vlivem vrstevníků.

„Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory“ (Matoušek, 1997, str.8).

Rodina je pro dítě pomyslná startovní čára do života a významně formuje naši osobnost s celoživotní platností. Mimo toto nám rodina předává také genetické informace, které ovlivňují naši fyzickou, psychickou i zdravotní stránku. Předává nám to dobré i to špatné

ze sebe. Každé dítě vyrůstá v rodině jiné, každá mu nastavuje jiné podmínky pro vývoj, v každém případě má však nad ním až neuvěřitelnou moc.

Rodiny slabé, neúplné, s mizejícím otcem a s kulturními nebo ekonomickými deficity, nedokáží dítě pevně socializovat a snadno ztrácí svůj vliv. Na její místo pak nastupují média, později pak vrstevníci, kteří simulují vliv rodiny (Možný, 1999).

Rodina samozřejmě neformuje osobnost dítěte sama, ale své místo postupně zaujímá i vrstevnická skupina, kamarádi, škola atd. Nicméně rodina je tady pro dítě od začátku, ovlivňuje jeho vývoj v nejrannějších a nejcitlivějších fázích a pro zdravý duševní a charakterový vývoj dítěte je nezbytně nutné, aby prostředí v němž vyrůstá bylo pevné, citově harmonické a přijímající. A právě takové prostředí mu má rodina zajistit (Matějček, 1994).

2.1 Typologie rodin

V této podkapitole jsou uvedeny základních typy rodin, tak jak je uvádí Kraus (2001, s. 32). Vzhledem k charakteru výzkumného souboru vymezeném v páté kapitole, jsou podrobněji rozebrány rodiny úplná a neúplná.

- *Nukleární* – rodina složená z rodičů a dětí, bez širšího příbuzenstva.
- *Rozšířená* – rodina zahrnující blízké příbuzné, např. prarodiče, tety, strýce atd.
- *Orientační* – jedná se o rodinu, v níž jedinec vyrůstá.
- *Prokreační* – jde o rodinu, jíž si jedince sám zakládá.
- *Úplná* – jsou v ní zastoupeni oba rodiče, jedná se o manželské či nesezdané páry s dětmi.
- *Neúplná* – jeden z rodičů chybí, může se jednat o rozvedené manželství, svobodnou matku či otce, vdovu, vdovce.
- *Funkční* – rodina, která plní uspokojivě své funkce.
- *Afunkční* – rodina, která selhává v plnění jedné či více funkcí.
- *Dysfunkční* – rodina, v níž je vážně narušen její vnitřní základ a socializace dítěte je tak významně narušena .

2.1.1 Rodina úplná

Úplná rodina je postavena na manželském nebo partnerském svazku muže a ženy a zároveň ji tvoří alespoň jedno dítě (Kraus, 2001).

V současné době již tradice **manželského svazku** ustupuje do pozadí a mnoho mladých lidí ztrácí motivaci k jeho uzavření. To jim však nebrání v založení rodiny. Vedou se diskuse, zda je **nesezdané soužití** plnohodnotnou alternativou manželského svazku či nikoli. Domnívám se, že partnerský svazek plní adekvátně své funkce a zabezpečující péči a výchovu dítěte plnohodnotnou alternativou manželského svazku je.

Pro dítě je primárně nejlepší, vyrůstá-li právě v rodině úplné, nicméně tento fakt sám o sobě nezaručuje, že se jedná o rodinu funkční. Bohužel mnoho úplných rodin, vystupujících navenek jako bezproblémové, mají ve skutečnosti své funkce výrazně narušeny.

Matějček (2002) píše, že i v prostředí nerozvedených manželství se vyskytují rodiny, které mají trvale narušeny své funkce a i přesto partneři v nefunkčním svazku setrvávají, navíc tyto rodiny jsou velmi špatně odhalitelné.

Také Matoušek (1997) uvádí fakt, že i dítě žijící v úplné rodině může být subdeprivováno v důsledku skutečnosti, že si ho rodiče pro své zájmy dostatečně nevšímají, popřípadě vůči němu vystupují negativně.

2.1.2 Rodina neúplná

O neúplné rodině hovoříme tehdy, je-li v ní nepřítomen alespoň jeden z rodičů. Tak jako úplné rodiny zastávají své funkce na různé úrovni a nelze generalizovat způsobem „úplná rodina - dobrá rodina“, neúplné rodiny jsou na tom podobně. Totiž samotný fakt, že dítě vyrůstá v rodině neúplné neznamená, že bude ve svém vývoji výrazně narušeno.

Neúplné rodiny se mezi sebou liší mimo jiné tím, z jakého důvodu není jeden z rodičů přítomen. Zda je to vinou například úmrtí, rozvodu, zda otec opustil matku ještě před narozením dítěte. Dále je podstatná také doba, po kterou otec neplní svou funkci. Rozhodující také je, zda je „zkomoleně“ psychologicky přítomen z důvodu závislosti na alkoholu nebo vinou duševní poruchy (Matějček, 1986).

I přes skutečnost, že v současné společnosti význam rituálu uzavření sňatku ustupuje

do pozadí, **manželství** stále významně převažuje nad **nesezdaným soužitím**. Pokud tedy dojde k rozpadu rodiny a manželé se rozhodnou řešit ho oficiální cestou, jedná se o rozvod.

Rozvody většinou znamenají totální rozpad rodiny a podle některých názorů se jimi vyplácí daň za osobní svobodu, jejíž vzrůstající tendence je typická pro západní společnost (Matoušek, 1997).

Období rozvodu je obdobím složitým nejen pro jeho přímé účastníky. Jde o období plné stresu a frustrace a jeho vliv může poznamenat celý zbytek života zúčastněných. Rozvod narušuje vztahy uvnitř rodiny, které jsou nezbytnou podmínkou identifikace dítěte s dospělými. Děti často přicházejí o své zázemí bezpečí a jistoty (Matějček, Dytrych, 2002).

Podle Matějčka a Dytrycha (2002) rozvod může ohrožovat zdravý vývoj dítěte a neexistuje věk, v jakém by dítě rozpadem rodiny netrpělo. Ovšem reakce dětí se liší v závislosti na vývojovém stupni na němž se nachází i na pohlaví. Stresové situace, kterými jsou dítě během rozvodu vystaveni mohou způsobovat nejen poruchy vývoje osobnosti, ale především u chlapců mohou také vést k antisociálnímu chování.

Otcové přistupují ke svým dětem rozdílně, jinak s dětmi mluví, věnují se rozdílným zálibám než ženy, věnují pozornost rozdílným projevům dítěte než matky a také jiné projevy odměňují, proto ztráta mužského vzoru v rodině znemožňuje poznat zblízka mužský potenciál. Nejen chlapci, ale i dívky potřebují ve své přítomnosti mužské vzory, aby v interakci s nimi kultivovaly svou ženskou stránku. (Matějček, 1994).

Dalším nepopiratelným faktem je skutečnost, že rozvod ve většině případů zatíží mimo jiné i ekonomickou stránku členů rodiny a to především matky pečující o děti. (Matoušek, 1997).

Výše popsané skutečnosti se týkají rozpadu rodin prostřednictvím rozvodu. Nicméně tak jako neshledávám podstatný rozdíl ve fungování rodiny manželské a oficiálně nesezdaného páru, nevidím ani výrazný rozdíl v **rozpadu manželství** a **rozpadu nesezdaného soužití**.

„Výsledky získané rozličnými výzkumnými přístupy shodně svědčí o tom, že situace dítěte vyrůstajícího v neúplné rodině je svým způsobem zvláštní, náročná, někdy ohrožující a někdy i nebezpečná. Toto nebezpečí může a ovšem i nemusí být uskutečňováno“ (Matějček, 1986).

2.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny nejsou konstantní, ale proměňují se zároveň s vývojem rodiny. Některé z nich časem ztrácí svůj význam, jiné ten svůj naopak rozšiřují. V současnosti můžeme hovořit dle Krause (2001, s.33-34) o těchto funkcích rodiny:

- *Biologicko-reprodukční* – podstatou je uspokojování biologických a sexuálních potřeb jedince a zároveň řeší potřebu zajistit rodině pokračovatele v rodu.
- *Sociálně-ekonomická* – rodina je aktivně zapojena do ekonomického systému společnosti. Její členové jsou spotřebiteli na straně jedné a zároveň se zapojují do výrobního i nevýrobního procesu na straně druhé. V rámci rodiny pak dochází k přerozdělování materiálních i finančních prostředků, který má významně sociální charakter.
- *Socializačně-výchovná* – zajišťuje dítěti přípravu na praktický život prostřednictvím osvojením si základních návyků a způsobů chování, které jsou pro společnost přínosné a žádoucí.
- *Sociálně-psychologická podpora* – zahrnuje hodnoty vyznávané rodinou, psychickou atmosféru, která v rodině vládne, pocit sounáležitosti s ostatními členy i citovou složku. Především v uspokojování citové potřeby zaujímá rodina nezastupitelné místo, neboť žádná z jiných sociálních institucí nemůže rodinu adekvátně zastoupit .

Zabezpečování všech zmiňovaných funkcí je pro bezproblémové fungování rodiny nezbytné.

2.3 Výchova a socializace v rodině

Výchova se celoživotně týká všech lidí. Hovoříme o vědomém a řízeném dynamickém procesu, který zahrnuje veškeré činnosti, které člověka formují pro život v dané společnosti. Důležitým aspektem však je schopnost člověk přenášet tyto získané poznatky do jednání tak, aby byl schopen přiměřeně zvládat životní realitu. Výchova v rodině má pomoci dítěti orientovat se a vstupovat do daného kulturního prostředí plného symbolů a společenských norem (Kraus, 2001).

Výchova je determinovaná společensky, její obsah a cíle jsou odvozeny od ekonomických, historických, sociálních a kulturních podmínek a také politického systému platného v dané společnosti (Bakošová, 1994).

Prostřednictvím socializace dítě vplouvá do sociálních rolí, učí se způsobům chování, které od něho, s ohledem na jeho věk, pohlaví a společenský status, společnost očekává (Kraus, 2001).

„Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se do společnosti. Socializace se odehrává především v rodině, skupině vrstevníků a přátel, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce“ (Kraus, 2001, s.19).

Bakošová (1994) uvádí 3 etapy socializace:

- *Identifikace s matkou* – jedná se o období prvních dvou let života dítěte, kdy navazuje své první emocionální kontakty a učí se oddělovat osobu matky od osoby své.
- *Proces osamostatňování* – dítě začíná vůči okolí vystupovat v autonomní roli a s matkou ho již nepojí pouze vztah závislý, ale i vzájemný.
- *Enkultura* – toto období zahrnuje vstupování do různých sociálních rolí a dochází ke konfrontaci se světem takovým, jaký skutečně je. Dítě prožívá první zklamání z rozporů mezi ideálním a skutečným chováním lidí (Alan 1989 in Bakošová 1994, s.20-21).

Výchova není jednosměrným aktem působení rodiče na dítě, ale jedná se o proces oboustranný, v němž rodič ovlivňuje dítě a jeho reakce následně opět ovlivňují rodiče. Výchova je proces interakce rodičů a dětí, obě strany jsou do ní vtaženy, obou se osobně dotýká. Byly realizovány četné psychologické výzkumy, které ukázaly, že výchova není přímo závislá na čase stráveném s dětmi, nicméně určitý společný čas je k ní samozřejmě nutný. Výstupy výzkumů dále ukázaly, že k tomu, aby mohla být výchova realizována je třeba sdílet společný prostor. U rodin, jejíž členové obývají každý svůj pokoj a formálně se sejdou pouze jednou denně, nelze hovořit o výchově a ni o společném soužití (Matějček, 1994).

Každá rodina má své vlastní cíle výchovy, a upřednostňuje různé metody vedoucí k jejich dosažení. Každá rodina ovšem disponuje odlišnými podmínkami ve formě zvyků, tradic,

vzdělání rodičů i vyznávaných hodnot. Nedostatečná připravenost na rodičovskou úlohu vede k tomu, že v různých rodinných prostředích dochází k následujícím negativním výchovným tendencím.

- *Výchova založená na zákazech a příkazech* – způsobuje citové ochladnutí a směřuje k formování člověka bez odvahy a samostatnosti.
- *Perfekcionistická výchova* – dítě má strachy z chyb a žije pod neustálým tlakem z nepřiměřených požadavků rodičů.
- *Ochranářská výchova* – dítě se učí ve všem spoléhat na rodiče a nevěří v pomoc jiných lidí.
- *Nedůsledná výchova* – rodič pro dítě nečitelně mění pravidla, dítě neví, kdy bude následovat trest, neboť to co včera smělo dnes je zakázáno.
- *Výchova založená na projekci seberealizačních plánů do dítěte* – rodič touží prostřednictvím dítěte dosáhnout cílů, které jemu se zdolat nepodařilo (Bakošová 1992 in Bakošová 1994, s. 33-34).

„Vzdělávání v rodině pro dítě představuje první a nejdůležitější školu života, v níž se vyučuje společnou činností, soužitím, sdílením životních hodnot, osobním vzorem, nápodobou a jinými způsoby“ (Matějček, 1994, s. 36).

2.4 Rodina a duševní potřeby dítěte

K uspokojování duševních potřeb dítě dochází v rodině přirozeným způsobem. Nejedná se však o jednostranný proces, kdy rodič zprostředkovává uspokojování psychických potřeb dětí, ale probíhá také opačným směrem, od dětí k rodičům. Skutečnost, že vůbec děti existují, že s rodiči žijí, naplňuje přirozeným způsobem uspokojování psychických potřeb rodičů (Matějček, 1994).

Matějček (1994, s.25-26) uvádí tyto základní psychické potřeby dětí, které je třeba v rodině zajistit:

- *Potřeba přísunu podnětů zvenčí* - dítě je od narození uzpůsobeno k tomu, aby přijímalo a zpracovávalo okolní podněty. Potřebují slyšet, že na ně rodiče mluví a mazlí se s ním.

- *Potřeba smysluplnosti světa* - podněty jsou základem sociálního učení, ale je za předpokladu, že je v nich dodržován řád a že dávají dítěti smysl.
- *Potřeba životní jistoty* - tato je naplňována především prostřednictvím citových vztahů. Nenaplněná potřeba naplňuje dítě úzkostí, která se často odráží v jeho agresivním chování.
- *Potřeba vlastní společenské hodnoty* - nejen dospělý člověk, ale i dítě touží být přijímáno a milováno takové jaké je. Prostřednictvím naplňování či nenaplňování této potřeby se utváří vědomí vlastního já.
- *Potřeba otevřené budoucnosti* - když se dítě na něco těší, plánuje a k něčemu směřuje, otvírá se před ním budoucnost. Ta mu poskytuje naději a životní perspektivu.

2.5 Rodina současnosti

Tvář rodiny se nástupem nových generací mění. Jedná se o přirozený a nevyhnutelný vývoj. Některé z funkcí, dříve plně zabezpečovány rodinou, dnes obstarávají jiné sociální instituce (Kraus, 2001).

Zejména funkce socializačně – výchovná přechází v široké míře u dětí například na mateřské školy, základní školy i školní družiny. Také zajištění důstojných podmínek pro rozvoj života i dožití seniorů, zejména v dnešním městském prostředí, přechází na instituce domovů pro seniory.

Jak již bylo zmíněno, založení rodiny dnes není podmíněno uzavřením manželství a rodičovství dnes lze cíleně naplánovat. Přitom však dochází také ke snižování stability rodiny a stoupá počet rodinných rozvratů. Navíc rodina mění svou strukturu, klesá počet dětí a více generační soužití je dnes, zvláště v městských podmínkách, spíše výjimkou. Délka života stoupá a rodičovství se odsouvá do pozdějšího věku a příhodnějšího období pro založení rodiny. Rodiče však tráví mnohem více času finančním zabezpečením rodiny. Přibývá zaměstnanosti žen a roste kvalita jejich vzdělání (Kraus, 2001).

V současné české rodině je zaměstnání ženy ve většině případů z ekonomických důvodů nutností. Ta je pak přetížena požadavky, které na ni klade práce zároveň s domácností (Matoušek, 1997).

Pro současnou rodinu je také příznačná fakt, že neumí smysluplně využít volný čas a významnou roli v něm hraje využití médií (Kraus, 2001).

2.6 Dětství současnosti

Se stejnou dynamikou jako se mění rodina, mění se i přístup rodičů a celé společnosti k dětem obecně. Dnešní děti jsou ohroženy nástrahami, které předešlé generace neznaly a v souvislosti s touto skutečností se rodiče o své děti většinou mnohem více bojí. Děti, hrající si na sídlišti bez dozoru rodičů dnes prakticky nevidíme. Důvodem je stále zhušťující se silniční provoz, strach ze zvyšujících se kriminality atd. Rodiče chtějí mít své děti pod kontrolou.

Helus (2004) hovoří o tzv. „**ostrovním dětství**“, kdy se děti přesunují z jednoho funkčního ostrůvku (např. škola) v doprovodu dospělé osoby na jiný funkční ostrůvek (zájmový kroužek). Nekontrolované zóny takřka neexistují. Dále také poukazuje na dětství **konzumní**, kdy dítě je atakováno reklamou stejnou měrou jako dospělý divák a pokud rodina nemá vytvořený dostatek obranných schopností proti všudypřítomné nabídce, s největší pravděpodobností se jí v budoucnu neubrání ani jejich dítě a stane se otrokem konzumu. Další negativní stránkou této skutečnosti je, že děti, jejichž rodiče nejsou schopni nebo ochotni zajistit jim oblečení nebo sportovní vybavení podle posledních trendů, jsou vyčleněni z kolektivu vrstevníků a mohou se dokonce stát oběťmi šikany.

Současná česká společnost se zabývá problémem stárnutí populace, ke kterému dochází kvůli nízké porodnosti. Společnost je nastavena tak, že za ideální považuje počet dvou dětí v rodině, nicméně rodin s jedním nebo žádným dítětem stále přibývá. Výchovné problémy v těchto rodinách pak Bakošová (1994) vidí v příliš úzkostné a starostlivé výchově, která směřuje k nesamostatnosti.

Helus (2004) vidí v **jedináčkovském** dětství problém zejména z důvodu, že je dítě navyklé na neustálý přísun pozornosti a neděje-li se tak, trpí. Dále poukazuje na zhoršenou orientaci jedináčků v dětské společnosti, neboť tyto děti jsou navyklé neustále se obracet k dospělým. Dnešní dětství je zcela **prostoupeno školou**, která děti vytrhuje z jejich běžného mimoškolního prostředí. Je kladen obrovský důraz na prospěch a úspěšnosti školní je dáváno rovnítko s následným úspěchem životním. Další specifika dnešního dětství, kterým se věnuje, jsou **emocionální přetěžování** dětí, ke kterým dochází vlivem neshod panujících

cích mezi rodiči, vytvářením nedostatečných citových pout, problémy ve škole a nevhodnými výchovnými styly. U vzrůstající agresivity dětí vidí příčinu v citové deprivaci a měnícím se systému společenských hodnot.

Helus (2004) pojednává také o dětství **medializovaném**, které je podrobněji rozebráno v kapitole *Televize jako součást masmédií*.

3 VOLNÝ ČAS

Vymezení pojmu volného času není jednoznačné, ale shrnutím různých pojetí můžeme říci, že volný čas je doba, která nastává po splnění všech pracovních, školních, rodinných i společenských povinností a v této době si člověk svobodně volí, jakým činnostem a aktivitám se bude věnovat (Hradečná, 1995).

3.1 Pojetí volného času

Vážanský (1994, s.11) uvádí dva hlavní směry v pojetí pojmu volného času.

Negativní pojetí volného času: Vymezuje volný čas jako zbývající prostor, který člověku zůstal po splnění všech rodinných, pracovních i společenských povinností a po obstarání biologických potřeb.

Pozitivní pojetí volného času: Vyjadřuje volný čas jako časový prostor, ve kterém by se člověk mohl svobodně realizovat a to bez ohledu na povinnosti, kterým je vědomě i podvědomě nucen.

Volný čas je v současnosti chápán nejen jako prostor pro odpočinek a relaxaci, ale především pro rozvoj člověka. Do popředí zájmu se dostává vzdělávání, které má dobrovolný charakter a prostřednictvím náplně volného času dochází také k nácviu sociálních rolí (Kraus, 2001).

Dá se hovořit o dvou problémech s využitím volného času. Buď ho má člověk nedostatek nebo ho neumí smysluplně využít. Většina dospělé populace se potýká s problémem času, u dětí hrozí nedostatečně smysluplné využití volného času, tomu je třeba děti učit (Kraus, 2001).

Tím jak význam osobního rozvoje člověka sílí, tím větší důležitost se volnému času přikládá. Lidé si chtějí prostřednictvím něho pomáhat realizovat své životní zájmy. Nejrůznější výzkumy hovoří o tom, že podstatná část obyvatelstva průmyslově vyspělých zemí je rozhodnuto pracovat a vydělávat méně. Staví tedy prioritu volného času před peníze (Vážanský, 1994).

3.2 Volný čas jakou součástí životního stylu

Životní styl chápeme jako systém hodnot, které jedinec vyznává a který se odráží v jeho chování a užívání materiálních a sociálních podmínek. Způsob, jakým člověk tráví svůj volný čas, úzce souvisí s jeho životním stylem a v současné době se dostává v hodnotovém žebříčku člověka stále na vyšší úroveň (Kraus, 2001).

Kraus (2001) upozorňuje na paradox, kdy i přes neustále se zkracující pracovní dobu se lidé potýkají s rostoucím nedostatkem času. Příčinu vidí v tom, že si lidé na sebe kladou nepřiměřené požadavky. Mají nerealistické nároky na bydlení, kulturu i mimoškolní činnosti dětí, prioritou jsou pracovní úspěchy. Autor také poukazuje na skutečnost, že čím dál víc lidí tráví svůj volný čas izolovaně od společnosti, buď v kruhu rodiny nebo zcela sám. Utíká tak před přemírou podnětů, které se na něj valí ze všech stran a před uniformitou. Tato snaha o izolaci může však mít za následek nárůst lhostejnosti a sobectví v mezilidských vztazích.

Způsob trávení volného času je ve vysoké míře ovlivňován ekonomickou situací člověka nebo rodiny a také možnostmi, která k využití volného času daná lokalita nabízí (Kraus, 2001).

„Charakteristické pro požitkově orientovanou kulturu volného času je stupňování očekávání štěstí a svobody ve volném čase, během dovolené a prázdnin jako kompenzace selhání všedního dne...“ (Vážanský, 1994, s. 23).

3.3 Volný čas dítěte v předškolním věku

Aktivity provozované ve volném čase jsou ovlivněny biologickou zralostí člověka i dosaženou úrovní jeho sociálního, mentálního a psychického vývoje. Tyto aktivity jsou zároveň podnětem pro další posun jedince v jeho hodnotové orientaci. Naplňování zájmů a potřeb dětí právě prostřednictvím provozování aktivit ve volném čase spadá pod sociální učení. Velmi významnou roli zde sehrává rodina, s rostoucím věkem dětí klesá závislost mezi rodiči a aktivitami dětí (Kraus, 2001).

Náplň času dětí předškolního věku je ve vysoké míře určována rodiči. Je zcela na nich jak naučí své dítě s volným časem zacházet. Období předškolního věku nabízí spoustu možností aktivního využití volného času dětí společně s rodiči. Je ideální začít se sportovními aktivitami, jízdou na kole, bruslením, lyžováním či plaváním. Dalšími alternativami jsou

návštěvy dětských divadelních představení, výstav zaměřených pro děti, vycházky do přírody atd. Při společných aktivitách a zážitcích navíc dochází k upevnění rodinné sounáležitosti a posilování vzájemného vztahu dítěte a rodičů i rodičů navzájem. V tomto věku lze i navštěvovat první kroužky zájmové činnosti.

Období předškolního věku většinou znamená i nástup dítěte do mateřské školy a matky zpět do zaměstnání. To může znamenat nástup kritického období pro volný čas. Matka, která byla dosud na rodičovské dovolené a měla na dítě více času, teď většinu dne tráví v zaměstnání a dítě v mateřské škole. To pak každý den opouští školku až v pozdních odpoledních hodinách a zbývající čas je věnován téměř výhradně provozním aktivitám okolo domácnosti a jejích členů. Dítěti tak zbývá maximálně hodina volného času, kterou pak většinou tráví sledováním televize, popřípadě hraním bez aktivní účasti rodičů. O volném čase se tak dá hovořit většinou jen ve dnech pracovního volna.

Rodiče by si v každém případě měli uvědomovat, že prostřednictvím toho, jak sami nakládají se svým volným časem, učí své děti, jak budou později nakládat s tím svým.

4 TELEVIZE JAKO SOUČÁST MASMÉDIÍ

Fascinace médii v dnešním světě stále narůstá a průměrný člověk tráví před obrazovkou stále více času. To je dáno skutečností, že přibývá nabídky televizních programů. Člověk se tak vnořuje do umělého světa masmédií stále hlouběji a v tom spočívá velké nebezpečí naší doby (Říčan, 1995).

Blažek (1995) vyslovuje názor, že dnešní česká společnost není v takové moci masmédií, že by ji ohlupovala a manipulovala s ní, neboť lidé dokážou čerpat ze zkušeností s totalitním režimem a mají vůči této hrozbě vytvořenou dostatečnou imunitu. K tomu dodává, že masmédiá nejvíce ohrožují právě ty, kteří proti nim nejvíce brojí a usilují o jejich likvidaci. Jsou svázáni svým strachem z nich a tak nad nimi získávají masmédiá obrovskou moc.

„Masová média nejsou ta vnímána masami, ale ta, která lidi v masy proměňují“ (Blažek, 1995, s.19).

4.1 Vymezení pojmu masmédií a jejich funkce

Média, masmédiá, hromadné sdělovací prostředky, slyšíme skloňovat dnes a denně v nejrůznějších souvislostech. Hovoří-li někdo o masmédiích, má na mysli s největší pravděpodobností tisk, rozhlas, televizi, internet. Do dnešní doby prošla média bouřlivý vývoj, neboť zároveň s rozvoje civilizace se stále stupňovala potřeba rozvíjet a zkvalitňovat přenos informací (Jirák, Köpplová, 2003).

„Masová komunikační média jsou sdělovací systémy, akty, prostředky, pomocí nichž jsou zprávy zakódované v těchto systémech předávány konzumentům – velkému anonymnímu souboru adresátů“ (Casimir 1991 in Kraus 2001, s.23).

Kraus (2001, s.24-27) vyčleňuje tyto základní funkce masmédií:

- *Informativní* – prostřednictvím média dochází k přenosu informací.
- *Komunikativní* – spočívá v uskutečňování spojení mezi určitými událostmi a situacemi s příjemcem zprostředkovaných informací.
- *Formativní* – člověk se otvírá vlivu médií tím, že přijímá obraz světa, tak jak ho média vytvořila a konfrontuje své prožitky a situace s těmi s vytvořenými médii.

- *Rekreativní* – má za úkol osvěžit, pobavit, dodat člověku dobrou náladu.

4.2 Děti před televizní obrazovkou

Televize je jedním z mnoha silných vlivů, které dítě během jeho vývoje formuje. Děti televize fascinuje, mohou s ní prožívat téměř okamžitě přesně to na co mají právě chuť a je okamžitým vysvobozením z nudy. Navíc k tomu nemusí vyvinout žádnou námahu. Televize je nebezpečná, protože je velmi snadno dostupná. Není potřeba gramotnosti k tomu, abychom mohli dostat k názorným a působivým informacím. Televize se v současném světě bohužel často stává „nejvýznamnějším komunikačním partnerem“ dítěte a zaujímá postavení dalšího dospělého v domácnosti. Navíc hraje významnou roli při budování sociální pozice dětí v kolektivu (Suchý, 2007).

Suchý (2007, s.131) ve své studii uvádí, že 44% dětí od pěti do čtrnácti let sleduje denně televizi a celá čtvrtina z nich má k dispozici vlastní televizor. Průměrně zmiňované děti tráví před obrazovkou 3,75 hodin denně. Jedná se o údaje z roku 2003. Z toho vyplývá, že české děti většinou nadměrně konzumují televizi, přičemž zde udává míru pro nadměrné diváctví tři a více hodin denně.

Oproti tomu Říčan (1995, s.42) vidí jako optimální dobu pro sledování TV maximálně pět hodin týdně, deset hodin týdně ještě akceptuje u dospělého a to pouze při dobrém výběru programů. O patnácti hodinách týdně již hovoří jako o době, která narušuje psychickou stránku člověka.

Šedřová (2007) vidí v televizním diváctví předškolních dětí výhradně rozhodnutí rodičů. Ze svého výzkumu zaměřeného na socializaci dětského televizního diváctví v rodinách dětí předškolního věku došla k závěrům, že dětské sledování televizní obrazovky se odehrává především v souvislosti s domácími ruinami a prokázala jasnou souvislost mezi sledováním televize dětí předškolního věku a potřebami dospělých buď získat čas pro své činnosti nebo uspokojit svou vlastní potřebu sledování televize.

Pro věk tří až pěti let je typické, že se dítě snaží dobrat ke smyslu pozorovaných situací. Jejich pozornost však stále nedozrála a velmi snadno ji strhnou rychlé změny, dějové zvraty, výrazná hudba, což jsou typické znaky násilných scén na obrazovce. Děti prozatím nedokáží zpracovat děj jako celek a tak jim zůstává jen jakási „informační tříšť“ (Koukolík, 2001).

Tří až pětileté děti se také potřebují naučit orientovat ve světě a poznávat hranice mezi fikcí a realitou. Potřebují si vyzkoušet nejrůznější role a situace, to jim umožňuje fikce. Nicméně ta by neměla být nadřazena každodenní realitě. Rodiče si většinou neuvědomují, že děti sledující stejný pořad jako oni, vidí na obrazovce „něco jiného“ a jinak ho i prožívají (Blažek, 1995).

Děti s pevným citovým zázemím, které jsou proti vlivům televize dobře vybaveny mají mnohem větší šanci, že se nestanou závislými konzumenty televize. Naopak dětem dostatečně nevybaveným sociální imunitou a s nepříznivým rodinným zázemím se tyto šance výrazně snižují (Blažek, 1995).

4.3 Vliv sledování televize

Nejčastěji je sledování televize u dětí spojováno s vlivy negativními.

Suchý (2007, s.132) uvádí, že sledování televize má negativní vliv především na rizikovou skupin dětských diváků. Do té spadají děti mladší dvanácti let, děti sledující televizi tři a více hodin denně a konzumující pořady akční, násilné a s hororovou tematikou.

Helus (2004, s.65-66) shrnuje nejčastěji uváděné údaje o negativním vlivu sledování televize následovně:

- *Narušení pozornosti dětí* – pořady založené na rychlé akci a zvratech otupují dětskou pozornost.
- *Narušení hodnoty autentických osobních zážitků* – děti, trávící před obrazovkou dlouhé hodiny, ztrácí citlivost pro zážitky reálné a upřednostňují postupně zážitky zprostředkované televizí.
- *Reedukace řeči na odposlouchané, primitivní dialogové obraty* – projevuje se nerozvinutou řečí a nezájmem o poslouchaný projev.
- *Výběr pořadů podle aktuální módy* – vlivem této skutečnosti dochází k celé řadě identifikací a nápodob.
- *Karikované dětství* – dětství je na televizní obrazovce prezentováno jako něco šaškovského, rozpustilého a zlobivého. Pokud tuto roli děti přijmou, dostávají se do konfliktu s dospělými. Narušuje to jejich orientaci v sobě samých. Dětství tak ztrácí svou hloubku a vážnost i důstojnost.

Říčan (1995, s.17-30) upozorňuje na následující negativa nadměrného sledování televize:

- *Náhradní život* – děti sledující televizi jsou ochuzeni o spoustu opravdových zážitků, toto hrozí zvláště dětem, které jsou ponechány napospas sobě samým.
- *Zkreslený a ochuzený obraz světa* – aktivity, které předkládáme dětské duši musejí mít řád, jen tak jsou pro dítě přínosné a srozumitelné. Děti v předškolním věku se učí rozlišovat realitu od fikce a hrozí jim, že si vytvoří špatný obraz o světě.
- *Zdravotní následky* – nedostatek pohybu na čerstvém vzduchu, přetěžování očí, skoliosa páteře, nepříznivé ovlivňování činnosti nervového systému, škodlivé záření obrazovky.
- *Násilí* – této problematice je věnován prostor v samostatné podkapitole.

Suchý (2007) vidí další negativní efekty provázející nadměrnou konzumaci televize ve špatné sociální přizpůsobivosti, nedůvěřivosti, devastujícím vlivu na školní prospěch, špatné slovní zásobě a všeobecném přehledu, poruchách spánku, emocionální labilitě, prohlubování stereotypních rolí, zjednodušeném vnímání světa a chápání světa jako nebezpečného místa pro život.

Blažek (1995) upozorňuje na časovou ztrátu, oslabení svěžesti pohledu a tvořivosti, ohrožení tradičních hodnot a pasivitu.

Pozitivní dopad médií vidí Helus (2004) ve vlivu na lidskou toleranci, v akceptaci jednotlivých pohlaví a v posilování vztahu ke zvířatům jako bytostem. Zároveň však dodává, že pozitivní vliv médií je vždy výsledkem záměrného výchovného působení.

4.4 Násilí na obrazovce

Problematika násilí v televizi je velmi diskutovaným tématem.

Říčan (1995) upozorňuje na skutečnost, že pořady určené dětským divákům obsahují nejvíce násilí. Jde se o násilí v měkčí formě než na jaké jsme zvyklí například z akčních filmů, nicméně toto násilí je přizpůsobeno věku dětského diváka. I za předpokladu, že dítě nerozumí ději, jeho tělo i psychika reaguje na bití, výkřiky děsu a hrůzy. Je z toho rozrušené, ale přitom se od obrazovky nemůže odtrhnout.

Oproti tomu Blažek (1995) poukazuje na to, že agrese je přítomna také v knihách, časopisech a pokud je násilí přítomno v běžném životě rodiny dítěte, tak pořady bez násilí jeho

vývoj nezachrání. Zároveň také píše, že násilí, jemuž je dítě necháno napospas samozřejmě škodí a to zejména násilí zobrazené bez kontextu. Může zapříčiňovat, že děti vůči němu časem otupí a považují ho za běžnou a neškodnou součást reálného života. Avšak děti, jimž se s násilím na obrazovce pomáhá vypořádat rodina se připravují na tvrdost života a budují si sociální imunitu.

Koukolík (2001) píše, že násilí je přítomno v různých formách světového umění. Zároveň k tomu ale na rozdíl od Blažka dodává, že zde obsažené násilí nikdy není vykresleno samoučelně a obsahuje příčinu i jeho následky, je tedy uvedeno do smysluplného kontextu. Nevidí mediální násilí jako jedinou příčinu agresivního chování v dospělosti, zároveň však ale upozorňuje, že se jedná o příčinu kterou lze ovlivňovat. Nebezpečí televizního násilí vidí ve skutečnosti, že se děti naučí agresivně vystupovat a zároveň se otupí jejich vnímavost vůči němu.

Vliv násilí na dětského diváka nelze přeceňovat ani zobečňovat. Agrese nevznikne v člověku ze dne na den, v dětech se pěstuje postupně a učí se jí v první řadě především v rodině a teprve potom z mediálních vzorů. A i když televize zobrazuje násilí ve velké míře, jeho negativní vliv se vztahuje především na jeho těžké konzumenty (Suchý, 2007).

4.5 Přechod od jedné obrazovky ke druhé

Dnešní děti jsou velmi brzy seznámeny nejen s obrazovkou televizní, ale i s tou počítačovou. Na trhu je obrovské množství počítačových her zaměřených právě na dětskou populaci. V každém případě vliv jejich užívání na dětskou duši je neméně diskutovaným tématem.

Blažek (1995) vidí provázanost užívání televize a PC. Upozorňuje, že hrám je často vytýkáni jejich agresivní obsah a poněkud kontroverzně se dožaduje se seriózního srovnání počítačových her s tematikou střelby na pouťové střelnici, kterou většina lidí považuje za zcela nezávadnou a vnímá ji dokonce nostalgicky. Argumentuje tím, že dítě, které začíná „střílečkami“ hrami se jistě časem dopracuje ke hrám jiného typu, zatím co na střelnici bude stále jen střílet.

Dále se Blažek (1995) domnívá, že skutečný důvod proč rodiče zakazují svým dětem počítačové hry nespočívá v jejich závadném obsahu, ale ve skutečnosti, že je dospělý ponížen tím, že dítě zvládá něco co on sám nikoli. Dalším důvodem je také strach ze ztráty kontroly

nad svými dětmi. V této souvislosti pak varuje rodiče před odháněním dětí od PC kvůli případnému bránění v jejich potencionální kariéře.

Oproti tomu Říčan (1995) vidí v násilných počítačových hrách velkou hrozbu a pro zachování zdravého vývoje dětské duše jsou pro něj nepřijatelné.

4.6 Mediální výchova v rodině

Mediální výchova předškolních dětí realizovaná v rodině by se dala popsat jako záměrné působení na dítě, která má za cíl učít ho zacházet s televizí a ostatními masmédií tak, aby ono ovládalo je, nikoli masmédiá jeho. Rodiče by měli naučit své děti třídit nabídku masových médií a brát si z nich jen to, co opravdu potřebují.

Říčan (1995) upozorňuje na to, že pokud rodiče sami neumí využívat televizi rozumně a každý večer je jejich jediným zdrojem náplně volného času, je předem ztraceno, že by mohli ze svého dítěte vychovat rozumného televizního diváka.

S věkem dětí klesá i vliv rodičů na ně a zároveň také narůstá hrozba negativního vlivu televize. Ta roste i v rodinách preferující autoritativní výchovu a užívají při výchově agresivních metod (Blažek, 1995).

Říčan (1995) vidí správnou mediální výchovu v rodině v těchto bodech:

- Učit děti vybírat a plánovat na co se budou dívat
- Nehrát počítačové hry
- Dívat se na televizi společně s dětmi a vysvětlovat co na obrazovce vidí
- Ve veřejných prostorách žádat o vypnutí televize
- Používat video
- Zakazovat televizi

Předškolním dětem v rámci správné mediální výchovy dle Říčana (1995) dostačuje umožnit sledovat Večerníček, občas nějakou pohádku nebo přírodopisný dokument. Starším dětem doporučuje dětské filmy, přírodopisné dokumenty a občas je možno s nimi sdílet vybrané sportovní utkání. Absolutně nedoporučuje dětem sledovat zpravodajství kde je prodávána bída a utrpení jako zboží senzace chtivým konzumentům.

Blažek (1995, s.29) dále upozorňuje na nebezpečí reklamy, která nám i našim dětem diktuje co musíme kupovat patříme-li k příslušnému společenskému statusu. Autor reklamu pojmenoval „*mechanismem sociální kontroly*“ a vidí v ní příčinu i důsledek konformity.

Koukolík (2001) doporučuje u dětí omezit počet konzumovaných programů a snížit celkovou dobu, kterou dítě před obrazovkou tráví.

„Nejdůležitější úlohou médií možná je, abychom se naučili s nimi žít asi jako s opojnými nápoji nebo obecněji řečeno s kulturní drogou.“ (Blažek, 1995, s.181).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Ke zkoumání problematiky sledovanosti televize dětí předškolního věku, která je tématem výzkumu byla zvolena forma kvalitativního výzkumu a to zejména z důvodu, že tato výzkumná strategie může proniknout více do hloubky problému. Prezentuje subjektivní pohledy jednotlivých členů rodiny, jejich motivy a postoje ke zkoumané problematice. Navíc takto zaměřený výzkum je založen na detailním popisu jednotlivých případů, na osobním kontaktu s aktéry výzkumu, na poznávání jejich individuality. Z toho důvodu je volba kvalitativní strategie s ohledem na zkoumanou problematiku žádoucí.

V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu zaměřeného na postavení ve volném čase dětí a na odhalení faktorů ovlivňujících tuto skutečnost.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém zní: Jakou roli zaujímá televize v rodinách s dětmi předškolního věku?

5.2 Cíl výzkumu

Cíl výzkumu se odvíjí od formulace výzkumného problému. Chceme obecně zmapovat roli, jakou zaujímá televize v rodinách s dětmi předškolního věku. Cíl výzkumu je rozdělen na tyto dílčí cíle:

- Zmapovat postoje rodičů ke sledování televize svými dětmi.
- Zmapovat prostor, který je věnován sledování televize dětmi předškolního věku v různých rodinných společenstvích ve dnech pracovních i mimopracovních.
- Zmapovat pořady, které děti předškolního věku v jednotlivých rodinách sledují.
- Objasnit, zda kvalita a stabilita rodinných vztahů má vliv na sledování televize v náplni volného času dětí.
- Odhalit existenci dalších možných faktorů ovlivňujících sledování televize v náplni volného času dětí.

5.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly vymezeny tak, aby naplňovaly cíle výzkumu.

- Ovlivňuje stabilita a kvalita rodinných vztahů a subjektivní pocit osobního naplnění rodičů?
- Jaký prostor zaujímá televize ve dnech pracovních i mimopracovních v náplni volného času předškolních dětí v jednotlivých rodinách?
- Jaké pořady děti nejraději sledují? Jedná se převážně o pořady určené odpovídající věkové skupině či nikoli?
- Ovlivňuje ekonomická situace rodiny postoj rodičů ke sledování televize svými dětmi?
- Objeví se při výzkumu další faktory, které mohou hrát významnější roli při utváření postojů ke sledování televize u jednotlivých členů rodiny?

5.4 Výzkumné metody

Metodami sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor a pozorování, metodou zpracování dat kasuistika.

Kasuistika neboli případová studie nabízí možnost hlouběji proniknout do rodinného společenství. Mapuje zásadní životní události, které člověka formovaly a odhaluje, z jakých rodinných a sociálních poměrů zkoumaná osoba pochází a jak je nastaven jeho hodnotový systém. Následně tak pomáhá lépe se vcítit do klíma, které v rodinném prostředí panuje a pomáhá odhalovat slabé i silné stránky rodinného společenství.

„Detailní studium jednoho nebo několika případů je tradičně považováno za jede z možných způsobů, jak porozumět složitým sociálním jevům“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 96).

Jelikož s rodinami, ve kterých byl výzkum prováděn, jsem v pravidelném kontaktu, spousta informací nezbytných pro sestavení kasuistik mi byla známá. Chybějící informace byly sbírány prostřednictvím postupného dotazování a zúčastněného pozorování nukleární rodiny v jejím přirozeném prostředí i mimo něj.

Polostrukturovaný rozhovor pomáhá lépe navázat komunikaci s respondenty výzkumu a hlubší ponoření do problémů, motivů a postojů dotazovaných (Chrásková, 2007).

V rodinách, kde žijí oba rodiče společně byl rozhovor proveden s oběma rodiči společně a po té s jejich dětmi, v rodinách neúplných pak jen s matkami a dětmi. Základní kostry rozhovorů byly připraveny předem, otázky však neměly přesně dané pořadí jak budou tázány. Otázky vedlejší, které z rozhovoru individuálně vplynuly, pomáhaly k ujasňování, upřesňování a prohloubení sdělovaných informací. Chráska (2007) uvádí možnosti zaznamenávání informací realizace během rozhovorů a to audio technikou nebo psaním poznámek během rozhovoru či po jeho realizaci. Byla zvolena forma zapisování poznámek během rozhovoru, neboť se domnívám, že audio technika je pro většinu lidí rušivá a způsobuje komunikační bariéru. Respondent, který je tázán na mnohdy citlivá témata si za přítomnosti diktafonu dává větší pozor na formulaci svých odpovědí, autenticita výpovědí je tak ohrožena.

„Záznamník může vést k větší nervozitě badatele, může vést jedince k větší dramatizaci výpovědí, neboť se domnívá, že jeho sdělení musí být zajímavé...Navíc respondent neví, kdo ho může zrovna slyšet. Celkově to vede k tomu, že respondent odpovídá ve formě zdvořilých slov a frází“ (Švaříček, Šeďová, str.180).

5.5 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl zvolen záměrně a to tak, aby se odvíjel od výzkumného problému a korespondoval s cíly práce zvolenými výzkumnými otázkami (Švaříček, Šeďová, 2007).

Výzkumným souborem jsou čtyři rodiny, dále označovány takto:

Rodina A – Manželský pár + dvě děti ve věku pět a sedm let

Rodina B – Nesezdaný pár + dvě děti ve věku tři měsíce a tři a půl roku

Rodina C – Rozvedená žena + dvě děti ve věku pět a osm let

Rodina D – Svobodná žena + dvě děti ve věku čtyři a šest let

6 ZPRACOVÁNÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

6.1 Kasuistiky

Následující část práce zahrnuje kasuistiky jednotlivých rodin dětí. Případové studie jsou zaměřeny na děti předškolního věku, mapují rodinné vztahy a vazby a pomáhají nastínit klima, které v rodině panuje. Odhalují také postavení sledování televize ve volném čase dětí i rodičů.

6.1.1 Rodina A

Manželský pár, děvčátko předškolního věku (5 let), sestra (7 let)

Rodinná anamnéza:

Matka: Simona, narozena v roce 1982 v Uherském Hradišti. Její matka pracovala po celý život jako prodavačka, otec byl elektrikářem. Manželský svazek jim vydržel již 32 let. Simona má dva sourozence, mentálně retardovanou starší sestru a mladšího bratra. V dětství musela fungovat jako velká opora rodičů, jelikož pomáhala starat se jak o starší retardovanou sestru tak o mladšího bratra. Tato skutečnost nejspíš přispěla k poměrně konfliktnímu vztahu s matkou v období puberty a ten přetrval až do současnosti.

Po základní škole vystudovala střední odbornou školu s maturitou. Již v 19-ti letech opustila domov, jelikož toužila starat se už jen sama o sebe. O necelý rok později potkala svého nynějšího manžela a prakticky hned otěhotněla. Simona byla šest let na mateřské dovolené a po jejím skončení nastoupila na plný úvazek jako prodavačka v potravinách. Kvůli dětem by uvítala úvazek nižší, ale to si rodina z finančních důvodů nemůže dovolit.

Otec: Mirek, narozen v roce 1977 ve vesnici Jalubí v okrese Uherské Hradiště, pochází z rodiny dělníků. Mirek má jednoho staršího bratra. Matka i otec celý život tvrdě pracovali, takže na děti měli poměrně málo času. O oba chlapce se často starala babička, maminka otce, na které Mirek i v dospělosti hodně lpěl. Vztah k rodičům má poměrně chladný, s bratrem se ovšem aktivně přátelí.

Po základní škole se Mirek vyučil obráběčem kovů a v tomto oboru doposud i pracuje. Když potkal Mirek Simonu, žil u své babičky, kam se za ním později uchýlila i těhotná Simona.

Když měla prvorozená dcera Kateřina tři roky, koupili si byt 3+1 v Uherském hradišti, který financovali prostřednictvím hypotéky. Rodina je mimo hypotéky zatížena také několika spotřebitelskými úvěry. Ekonomickou situaci považují za nevyhovující a zvláště Kateřina ji vidí do budoucna pesimisticky.

Simona a Mirek působí jak harmonický pár. Respektují jeden druhého a vzájemně si jeden druhého váží. Jde z nich cítit, že se mají rádi a že milují i své děti. Oba manželé jsou spokojeni se svým vztahem i vzájemnou komunikací, cítí se vcelku šťastní. Seberealizaci a odpočinek mimo rodinu považují za nedostačující, zvláště Kateřina se cítí být v zaměstnání nedoceněna. Rodičovství je naplňuje, v otázce výchovy dětí však panuje rozpor. Kateřina chce děti vést přísněji než Mirek.

Sledování televize je pro ně relaxací, zábavou, rozptýlením i uvolněním. V rodině se televize používá jako obrazová a zvuková kulisa, jede téměř nepřetržitě. O názoru škodlivosti televize v dětském věku se rodiče doslechli, nicméně s tímto názorem nesouhlasí, dokonce zejména otce rozčiluje. PC s internetem rodina nevlastní a nepoužívá.

Sourozenci: Sestra Kateřina, narozena 2002, se po psychomotorické stránce vyvíjela normálně a její zdravotní stav je dobrý. Jen s nástupem do mateřské školy se objevily častější infekce horních cest dýchacích. Po sociální a emoční stránce se adaptovala výborně. Nyní navštěvuje první třídu základní školy, sociální a emoční adaptace opět proběhla bez komplikací a prospívá dobře. Kateřina je živá, aktivní, komunikativní a společenská. Má velmi pozitivní vztah ke své mladší sestře a působí jako její „ochránkyně“.

Osobní anamnéza:

Markéta (5 let):

Průběh těhotenství: Jednalo se o druhé a plánované těhotenství. Matka trpěla výraznými nevolnostmi a únavou, jinak bez komplikací.

Porod a šestinedělí: Porod v 38. týdnu proběhl poměrně rychle a bez komplikací. Porodní váha dítěte byla 3,1 kg, délka 49 cm. Holčička trpěla novorozeneckou žloutenkou, ale ta po fototerapii rychle ustoupila. Dítě bylo v porodnici hodně spavé, po propuštění z porodnice se však situace změnila a holčička byla velmi plačtivá. Po šestinedělí se situace částečně upravila, nicméně Markéta byla stále hodně uplakaným a neklidným kojencem.

Zdravotní stav dítěte: Psychomotorický vývoj v normě, z typických dětských nemocí Markéta prodělala neštovice a šestou dětskou nemoc. Trpí častými infekcemi, chronickou rýmou a velmi častými záněty středouší. Je anemická, při imunologickém vyšetření zjištěn defekt nespecifické složky humorální imunity. Je očkovaná dle očkovacího kalendáře, z nepovinných očkování má aplikován Prevenar.

Osobní charakteristika: Markétě je spíše drobnějšího vzrůstu, je jí pět let. Je introvertní, přemýšlivé a senzitivní dítě s poněkud komplikovanou povahou. Je spíše nedůvěřivá a potřebuje určitý čas než začne s ne příliš známým člověkem komunikovat. Do věku téměř tří let naprosto odmítala kontakt s neznámými dětmi, tento stav se časem upravil. Navenek působí jako velmi hodná, ale v domácím prostředí má s rodiči střety. Často se vzteká, když nemůže dosáhnout svého. Má velmi ráda svou sestru. Markéta má také silný vztah s babičkou, která ji často hlídává v době jejich nemocí.

Denní režim: V pracovní dny Markéta vstává před šestou hodinou ranní a den tráví ve školce, kde ji rodiče vyzvedávají většinou po šestnácté hodině. Zbytek dne tráví většinou doma za přítomnosti televizní obrazovky, malováním nebo hraním. Po večeři a Večerníčku se jde vykoupat a spát. Ve dnech mimopracovních vstává většinou kolem půl osmé. Dopoledne opět tráví u televizní obrazovky. Odpoledne následuje většinou procházka, někdy výlet za atrakcí či dětským programem, návštěva prarodičů.

Mateřská škola: Mateřskou školu začala Markéta navštěvovat ve třech letech, sociální adaptace trvala poměrně dlouho mimo jiné také z důvodu častých nemocí a následné absence. I když ve školce výrazně neplakala, přecházela zde na první pohled s velkým napětím. Po roce se tato situace upravila. Našla si blízkou kamarádku a do školky již chodí ráda. V kolektivu se Markéta příliš nezapojuje, je spíše neprůbojná a společné aktivity nevyhledává. Více jí vyhovují individuální činnosti jako například malování.

Zájmy: Především malování a sledování televize. Má ráda i předčítání, se kterým v současné době přijde do styku jen ve školce.

Sledování televize: Pro Markétu byla televize přirozenou náplní volného času již od kojeneckého věku. Se sestrou většinou první přepínají programy a pokud nenajdou nic co by je zaujalo, pouští si na DVD přehrávači například Madagaskar, Shrecka, High School Musical, Úžasňákovi. Z televizního vysílání sledují pořad Hřiště, kreslené seriály, dětské filmy a pohádky, přírodopisné dokumenty i filmy určené dospělým divákům. Rodiče televizi spo-

lečně s Markétou nesledují, ale ona sleduje večerní víkendové pořady s nimi. Rodiče nemají námitek proti času, který jejich dcera tráví před televizní obrazovkou ani proti programové náplni.

6.1.2 Rodina B

Nesezdaný pár, chlapec předškolního věku (3,5), sestra (4 měsíce)

Rodinná anamnéza:

Matka: Jana, narozena v roce 1977 v Chodově. Její matka celý život pracovala jako dělnice v porcelánce v Karlových Varech, nyní je v předčasném důchodu. Otec je mistrem v podniku na výrobě pryže. Rodiče Jany jsou manželi více jak třicet let. Rodinné vztahy nikdy nebyly problematické a stále jsou vřelé. Jana má úzký vztah i se svým starším bratrem a jeho rodinou. Po základní škole vystudovala Obchodní akademii a nastoupila jako administrativní síla do exekutorské kanceláře. Několikrát absolvovala přijímací řízení na Karlovu Univerzitu obor Všeobecné právo. Nakonec se přijetí zdařilo, studium ale nezačala. Zamílovala se a její plány se obrátily směrem k rodině. Vztah nakonec nevydržel. Její současný partner a otec jejich dětí je Janiným třetím vážným vztahem.

Otec: Tomáš, narozen v roce 1977 v Chodově. Matka i otec pracovali v dělnických profesích a jsou sezdáni již přes třicet let. Tomáš má staršího bratra. Vztah k rodičům i bratrovi má a vždy měl Tomáš nekonfliktní, hojně se navštěvují. Po absolvování základní školy se Tomáš vyučil stolařem a po té si dodělal na nástavbovém studiu maturitu. Profesi stolaře nadále vykonává. Jana byla jeho prvním vážným vztahem.

Oba se znali od dětství, bydleli v jedné ulici, sblížili se však až jim bylo 27 let. Po roce chození si zařídili společné bydlení a za dalšího půl roku Jana otěhotněla. Nyní je stále na mateřské dovolené s čtyřměsíční dcerou Stelou. Tomáš s Janou působí jako vyrovnaný pár, který se navzájem doplňuje. Jana je spíše vůdčí typ a Tomáš se nechá vést. Jsou sehraní a spolupracují jak v domácnosti tak při péči a výchově dětí. Oba se ve vztahu cítí šťastní a naplnění, se vzájemnou komunikací nemají problém. Komunikaci s dětmi se stále učí, občas nastanou situace, kdy při problémové situaci sklouzávají k neefektivním stylům výchovy a to je pak oba mrzí. Nedostatkem seberealizace a odpočinku mimo rodinu nijak nestrádají, snaží se realizovat se prostřednictvím koníčků, které jdou provozovat i s dětmi (výlety do přírody, jízda na kole). O výchově dětí spolu mluví a víceméně se na ní shodnou. Jana sbírá

informace v literatuře a ty pak Tomášovi tlumočí. Snaží se vyhýbat fyzickým trestům a spíše co nejvíce vysvětlovat, i když nějaké to plácnutí jim občas ujede. Rodičovství je oba velmi naplňuje, snaží se dětem maximálně věnovat a užít si jich. S ekonomickou situací spokojeni nejsou a nepočítají s tím, že by se během Janiny rodičovské dovolené nějak výrazně změnila.

Televize nehraje v jejich životě zásadní roli, ale vzdát by se jí nechtěli. Znamená pro ně zdroj informací, nápadů a inspirací. Zapínají si ji většinou až večer na zprávy a večerní programy a také při ní usínají. Jako kulisu ji nepoužívají. S názorem ohledně škodlivost televize na vývoj dětí se setkali a v podstatě s ním souhlasí, jen přehodnotili vliv na zrak, který se synovi po tom co začal sledovat televizi výrazně zlepšil. PC s internetem rodina nevlastní Jana ho využívá jen při návštěvě prarodičů.

Sourozenci: Sestra Stela, narozena v říjnu 2009, živý, na pozornost náročnější kojeneček. Psychomotorický vývoj je v pořádku.

Osobní anamnéza:

Radovan (3,5 roku):

Průběh těhotenství: Těhotenství bylo plánované, první trimestr provázely mírné nevolnosti a únava, zbytek těhotenství však probíhal bez problémů.

Porod a šestinedělí: Porod se spustil samovolně ve 40. týdnu, musel však být ukončen akutní sekcí z důvodu hrozící dystokie ramínek. Porodní váha byla 4,20 kg, délka 54 cm. Matka byla po zákroku poměrně brzy zotavena, kojení se rozběhlo bez problémů, plně kojen jeden rok. Chlapec byl klidný, na pozornost ne příliš náročný kojeneček. Po krátké době se matka s dítětem bezproblémově sžili.

Zdravotní stav dítěte: Chlapec má atopický ekzém, na tříleté prohlídce zjištěn šelest na srdci, kardiologická prohlídka však nic neodhalila. Nejspíš se jedná o růstový šelest, na kardiologii však bude nadále sledován. Jinak je chlapec bez zdravotních komplikací. Je očkovan v souladu s očkovací kalendářem, z nepovinných očkování má aplikováno očkování proti žloutence typu A, a meningitidě.

Osobní charakteristika: Radovan je robustní chlapec, který zjevem působí starším dojmem. Má pohodovou, extrovertní povahu, rád se předvádí. Bez problému se adaptuje na nové prostředí. Je bystrý a komunikativní, má rád společnost jiných dětí. V současné době

prochází obdobím vzdorů a bývá netrpělivý a často se vzteká. K mladší sestře má láskyplný vztah, rád asistuje při přebalování, koupání i oblékání. Když pláče, půjčuje ji své hračky a snaží se ji utěšit.

Denní režim: V pracovní dny Radovan vstává mezi sedmou a osmou hodinou ranní. Po snídani sleduje Kouzelnou školku a po té většinou ještě nějakou pohádku. Dále se s matkou věnují především výtvarným aktivitám nebo pomáhá s přípravou jídla, několikrát do týdne navštěvuje babičku, která bydlí hned vedle. Před narozením druhého dítěte chodívali téměř každé dopoledne ven, teď už to však většinou nestíhají. Odpoledne následuje procházka, návštěva knihovny, mateřského centra, hřiště nebo zahrady. Večerní ukládací rituál začíná večerníčkem, následuje koupání a bezprostředně po něm čtení pohádky. Dny pracovního volna jsou vyplněny především společnými rodinnými aktivitami, které se odvíjí od aktuálního počasí. V zimě chodí bruslit, lyžovat, bobovat, jaro a léto tráví na zahradě nebo podnikají výlety na kole i autem, chodí se koupat.

Mateřská škola: Tu prozatím nenavštěvuje z důvodu nedostatečné kapacity mateřské školy v místě bydliště. Má podanou přihlášku i na příští školní rok.

Zájmy: Velkou zálibou je práce a pomáhání v domácnosti a na zahradě (zametání, hrabání, okopávání motyčkou). Dále ho baví malování, vystřihování a lepení, rád jezdí na kole, seznamuje se s bruslením i lyžováním. Baví ho i hry s míčem. Má velmi rád pravidelné předčítání pohádek.

Sledování televize: Radovan se začal aktivně dívat na televizi asi v roce a půl. Začínal s Večerníčkem později a s pohádkami na DVD. Do jeho tří let se snažili rodiče maximálně dívat s ním a osvětlovat děj. Z televizního vysílání nyní sleduje Kouzelnou školku, Večerníček, výjimečně víkendový pořad Hřiště nebo dětské filmy. Na DVD sleduje Krtečka, Boba a Bobka, Prasátko Pepinu, Včelku Máju, Křemílka a Vochomůrku. Na programovou náplň a čas strávený před obrazovkou u svého syna rodiče v podstatě nic nenamítají, výběr pořadů mají pod kontrolou a žádný z pořadů, které syn sleduje nepovažují za závadný. Pořady pro syna vybírají tak, aby se na nich nenásilnou formou učil rozlišovat dobro od zla. V zimních měsících tráví chlapec před televizní obrazovkou více času než v teplém období roku. V pracovní dny je také dáván větší prostor sledování televize než ve dnech mimopracovních, kdy se Radovan dívá většinou pouze na Večerníček, občas po obědě na pohádku na DVD.

6.1.3 Rodina C

Rozvedená žena, chlapec předškolního věku (5), sestra (9)

Rodinná anamnéza:

Matka: Klára se narodila v roce 1977 ve Zlíně. Matka pracovala celý život jako účetní, otec již mnoho let provozuje firmu na výrobu syntetických materiálů. Manželi jsou již přes třicet let. Klára má mladšího bratra, který je v současné době také ženatý a má jedno dítě. Po základní škole Klára vystudovala Střední zdravotnickou školu ve Zlíně a jako zdravotní sestra následně i pracovala. Nyní absolvuje dálkové studium Sociální práce na Univerzitě Palackého v Olomouci. V osmnácti letech potkala Jiřího, který byl jejím druhým vážnějším vztahem.

Otec: David se narodil v roce 1974 taktéž v Zlíně. Jeho rodiče žijí v manželském svazku nejméně třicet let. David je prostředním dítětem, má starší sestru a mladšího bratra. Sestra již založila rodinu, bratr prozatím ne. Vztahy v rodině byly vždy nekonfliktní a nevyhročené, nicméně se v ní nedostatečně komunikovalo. Po základní škole vystudoval Střední průmyslovou školu stavební, v době manželství se pak věnoval studiu informatiky na Univerzitě Tomáše Bati. Nyní pracuje v jedné velké organizaci jako informatik. Jeho velkým koníčkem je fotbal, kterému se od dětství dodnes aktivně věnuje. David trpí depresemi, ze kterých se léčí pod vedením psychiatra. Do doby než potkal Kláru měl jen pár krátkodobých známostí.

Klára s Davidem po pětileté známosti neplánovaně otěhotněla. Společně si koupili byt a do manželského svazku vstoupili až měla prvorozená dcera Natálie dva roky. O další dva roky později se z plánovaného těhotenství narodil syn Šimon. V rodině byly rozděleny role tak, že Klára pečovala o děti téměř sama a rovněž všechny domácí práce spočívaly na ní. David zabezpečoval rodinu finančně, volný čas věnoval studiu a fotbalovým tréninkům. Komunikace mezi manželi nebyla nikdy na vysoké úrovni, ale postupně se více a více omezovala pouze na provozní věci okolo domácnosti a péči o děti. Když byly Šimonovi tři roky zjistila Klára, že ji David několikrát podvedl. David se nesnažil nezapírat a po krátké době navrhl Kláře rozvod, ta souhlasila. Klára podala žádost o rozvod, sehnala kupce na společný byt a zajistila sobě i dětem náhradní bydlení. Vše probíhalo bez emocí a hádek. David začal krátkodobě pochybovat o správnosti jejich rozhodnutí, ale Klára už se ke starému životu vracet nechtěla. Děti se na nic neptali, proto jim rodiče nic nevysvětlovali. Jen Klára je

motivovala ke změně bydlení tím, že v novém bytě budou mít každý svůj pokoj. Na Šimovnu otázku kde bude spíkat tatínek (rodiče spali několik měsíců odděleně) odpověděla, že ten s nimi bydlet nebude. Manželství se rozpadlo po necelých šesti letech. Klára nyní žije s dětmi v novém bytě a pracuje jako zdravotní sestra ve dvou pracovních poměrech na částečné úvazky. S ekonomickou situací je po rozvodu poměrně spokojená, myslela si, že to bude mnohem složitější. David děti vídá každé dva týdny o víkendu a když Klára potřebuje pomoc v jiné dny, vyhoví jí také. Děti se k němu těší, protože má pro ně vždy nachystaný program (kino, návštěva cukrárny, cirkusu apod.). Dá se říci, že se jim věnuje mnohem víc, než když s nimi žil. Prozatím u něj však nespí, protože zatím nechtějí. Kláře s dětmi velmi pomáhají její rodiče, kteří v případě potřeby děti hlídají. Vnučku vodí a vyzvedávají z kroužků, vnuka ze školky. Klára se cítí vcelku šťastná a dostatečně seberealizovaná a díky pomoci rodičů má i dostatek odpočinku mimo rodinu. S bývalým manželem komunikují jen ohledně dětí a tak jí to vyhovuje. S dětmi občas komunikační problémy, přičítá to však vývojovým fázím v nichž se děti nacházejí. Rodičovství ji naplňuje a děti vychovává spíše volněji. Často podlehne jejich tlaku, i když si uvědomuje, že by si měla stát za svým. Výchovu dětí měla vždy na starost především ona, s bývalým manželem o ní nehovořili a on se jí aktivně nezúčastňoval.

Televizi si pouští Klára většinou až ve večerních hodinách a kromě odpočinku jí nic nepřináší. Občas ji používá jako kulisu, to si ale začala uvědomovat a snaží se ji nahradit rádiem. Klára zaznamenala názor o škodlivosti sledování televize v dětském věku a tento názor akceptuje, neboť si všimla, že děti se po delší době sledování televize přestávají reagovat na jiné podněty. PC užívá Klára aktivně.

Sourozenci: Sestra Natálie, narozena v roce 2000, psychomotorický vývoj probíhal v pořádku. Po zdravotní stránce je taktéž naprosto v pořádku. Dívka je velmi introvertní a má komplikovanou povahu, je uzavřená a pro okolí nečitelná. Do mateřské školy nastoupila ve třech letech a měla problémy s adaptací. S dětmi vycházela dobře, ale stranila se pedagogů. Z důvodu sociální nezralosti jí byl doporučen odklad školní docházky. Přejít do základní školy nebyl nijak dramatický a proběhl lépe než nástup do školy mateřské. Nyní navštěvuje třetí třídu a prospěch má průměrný. Učení ji příliš nebaví. Je pohybově nadaná a navštěvuje závodní aerobik a gymnastiku. S Natálkou není jednoduchá komunikace, dělá jí problém pozdravit dospělého a ne příliš známým lidem i odpovědět na jejich otázku, často je ignoruje. Na matku je velmi často drzá a neposlechne ji. K bratrovi má spíše rezervova-

ný vztah, dříve mu neprojevovala náklonnost a chránila si před ním své soukromí. V poslední době se ale situace mění, je mu více otevřená, projevuje mu city a hrává si s ním.

Osobní anamnéza:

Šimon (5 let):

Průběh těhotenství : Zcela bez problémů, bez nevolností a jiných komplikací.

Porod a šestinedělí: Šimon je narozen ve 42. týdnu těhotenství. Porod začal spontánně a probíhal poměrně hladce. Plod se narodil s pupeční šňůrou kolem krku. Porodní váha 3,90 kg, délka 51 cm. Kojen bez problémů téměř dva roky. Kojenec byl klidný, poměrně spavý, šestinedělí probíhalo na obou stranách bez problémů.

Zdravotní stav dítěte: Psychomotorický vývoj v normě, z dětských nemocí prodělal neštovice. Je očkovaný dle očkovacího kalendáře a nadstandardní očkování nemá. V kardiologické ambulanci byl vyšetřován pro šelest na srdci, žádná vada však nebyla prokázána. Trpí bakteriálními záněty hrtanu, tzv. laringitidami. Jeden záchvat si vyžádal hospitalizaci v nemocnici. Prodělal i několik zánětů středního ucha. Navštěvuje logopedickou poradnu, nedokáže vyslovit hlásky r, ř, l, c a další. Jeho vyjadřování je na úrovni zhruba tři a půlletého dítěte.

Osobní charakteristika: Šimon je velmi drobný, působí mladším dojmem. S nepříteli známými lidmi odmítá komunikovat, v domácím prostředí je však suverénní a komunikativní. Je velmi fixován na matku a v její nepřítomnosti se chová výrazně jinak. Když je v kontaktu s ní, „visí“ na ní, vyžaduje aby o něj pečovala jen ona (např. obsluha na WC, hygiena apod.). Pokud je s ním u lékaře matka, nespolupracuje a chová se jako výrazně mladší. Pokud s ním jde babička, je spolupráce mnohem lepší. Matka toto chování přičítá rozvodu, ale velmi na ní lpěl i v době společného soužití rodičů. Otcovu pozornost vždy vyhledával málo. Je zvyklý usínat s ní v posteli, u prarodičů však usne se sestrou v pokoji. Sestru má velmi rád, touží po její pozornosti a kontaktu s ní.

Denní režim: Ve dnech pracovních Šimon vstává před šestou hodinou ránní, jde do školky a tam ho většinou mezi třetí a čtvrtou hodinou vyzvedává matka nebo prarodiče. Když ho vyzvedává matka jdou většinou domů. Tam si pak chlapec hraje a pouští DVD. Druhou variantou je, že jedou pro sestru do aerobiku. Když ho vyzvedávají prarodiče hraje si u nich. Spát chodí společně s matkou kolem deváté hodiny večerní. Víkendy často tráví společně s matkou a sestrou u prarodičů. Jezdí na kolech a na výlety, věnují se i jiným spor-

tovním aktivitám ladícím s počasím a to zhruba každý druhý víkend. V teplých měsících roku i častěji.

Mateřská škola: Mateřskou školu začal Šimon navštěvovat ve třech letech a adaptace proběhla poměrně hladce. V kolektivu se u Šimona projevují vůdčí rysy, je stále obklopen dětmi. Společné činnosti ho baví a aktivně se do nich zapojuje. Komunikace s pedagogickým personálem probíhá bez problémů.

Zájmy: Nemá vyhraněné záliby, rád se dívá na televizi, hraje si s autama, staví si pro ně dráhy. Má rád předčítání, se kterým se setkává především u prarodičů a v mateřské škole.

Sledování televize: Matka uvádí, že Šimon začal aktivně sledovat televizi až ve třech letech. Zpočátku se jednalo o pořady Krteček, Bořek stavitel a podobné. V současné době mezi jeho oblíbené pořady patří Kocour Garfield, Scooby Doo, Doba ledová, Madagaskar, Bolt, Harry Potter, Vinetou. Televize má u něj prostor v náplni volného času ve dnech pracovních téměř každé odpoledne a mimopracovních především v dopoledních hodinách. Klára se snaží po jednom přehraném DVD o vypnutí televize, to se jí ovšem podaří málokdy. Ve většině případů televize jede dál a Šimon si u ní hraje. Klára si myslí, že by bylo lepší kdyby televizi sledoval méně, nicméně v praxi to považuje za neproveditelné. Za nevhodné považuje pořady animované, které zároveň nejsou určeny dětským divákům, např. Simpsonovi. Bohužel právě tyto pořady mají její děti v oblibě. Šimon se také již začíná seznamovat s PC formou jednoduchých her.

6.1.4 Rodina D

Svobodná žena, dvě děti v předškolním věku, chlapec (6 let), děvče (4 roky)

Rodinná anamnéza:

Matka: Zuzana se narodila v roce 1977 ve Zlíně. Její matka pracovala a dodnes pracuje v bankovním ústavu a otec na řídicí funkci ve středně velkém podniku. Rodiče jsou manželé již přes třicet let. Zuzana má staršího bratra, který již také založil rodinu. S rodiči bratrem měla vždy dobré vztahy. Po základní škole Zuzana vystudovala Obchodní akademii. Několik let nemohla najít uplatnění v oboru a byla nezaměstnaná. Pak se jí podařilo najít zaměstnání v kanceláři malé firmy se sídlem ve vesnici blízko Zlína.

V roce 2002 potkala Markéta Daniela, který byl jejím druhým vážným vztahem.

Otec: Daniel se narodil v roce 1977 ve Zlíně. Jeho matka byla téměř celý život v domácnosti a otec pracoval v managementu velkého podniku. Daniel byl jedináček. Jeho rodiče se po dvaceti letech manželství rozvedli. S matkou měl vždy velmi dobré vztahy, ta o něho pečovala vždy nepřiměřeně jeho věku. S otcem si příliš nerozuměl a v současnosti se vídají spíše sporadicky. Daniel po základní škole vystudoval Střední stavební průmyslovou školu a po jejím ukončení mu otec sehnal pracovní místo úředníka na stavebním úřadě. Od roku 2000 pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná věnuje se obchodu s nemovitostmi.

Daniel se Zuzanou se seznámili v roce 2002 na diskotéce a začali spolu okamžitě chodit. Po necelých pěti měsících známosti se nastěhoval k Zuzaně do domu jejich rodičů. Tam obývali horní patro, které si postupně spravovali. Zuzana velmi brzy plánovaně otěhotněla a v roce 2004 se jim narodil syn Filip. Svatbu prozatím neplánovali. Krátce po jeho narození se partneři začali potýkat s problémy. Zuzana byla s dítětem stále sama, Daniel býval do večera v práci a vracel se velmi unavený. Toužil po větší volnosti o víkendech večer se pravidelně scházel s přáteli zatímco Zuzana zůstávala s dítětem doma. Často se hádali. Rozhodovali se, zda spolu zůstanou nebo se odloučí. Zuzana však nečekaně znovu otěhotněla a začala věřit, že druhé dítě partnerské problémy urovná. Na začátku roku 2006 se jim narodila dcera Ella. Partnerské soužití se však nezlepšilo a když bylo Elle půl roku, Daniel se rozhodl od rodiny odejít a vrátil se zpět ke své matce. Zuzana zůstala s dětmi sama a prožívala velmi náročné období. Rozchod ji velmi zasáhl, pečovala o děti a věřila, že se Daniel brzy vrátí. Velkou oporou jí byli její rodiče, kteří jí velmi pomáhali s dětmi. Daniel dával a stále dává Zuzaně dost peněz na to, aby mohla s dětmi zůstat doma. Navštěvoval je přibližně jednou za dva týdny. Přibližně po půl roce se Zuzana s Danielem znovu sblížili. Daniel mluvil o svatbě, ale nikdy se zpět nepřistěhoval. Jen děti a Zuzanu navštěvoval a s ní se intimně stýkal. Ji to velmi trápilo, ale nebyla schopná se vzdát naděje, že se rodina dá opět do pořádku. Několikrát se snažila od něj odpoutat a po té mu znovu a znovu podléhala. Děti byli zmatené a situaci rodičů nerozuměli. Dotazovali se proč tam tatínek spává jen někdy a pak se dlouho neobjeví. Zuzana nevěděla co jim odpovědět. Tento pro Zuzanu bolestný a nevyrovnaný vztah trval až do čtyř let malé Elly. Asi před třemi měsíci se Zuzana po letech setkala se svým spolužákem ze střední školy a sblížili se spolu. Ten je do ní velmi zamilovaný a i když kvůli práci bydlí velmi daleko, každý víkend za Zuzanou a dětmi pravidelně dojíždí. Děti ho mají velmi rády a Zuzana na něm oceňuje zejména to, že je hodný na ni i na děti. Na Daniela však nezapomněla a stále na něj myslí, i když si uvě-

domuje, že tento vztah je naprosto neperspektivní a ubližuje nejen jí, ale i dětem. Zuzana se ve svém životě necítí příliš šťastná, i když s příchodem nového přítele se cítí lépe. Čas sama pro svoji seberealizaci nemá, téměř veškerý čas tráví s dětmi, ale to jí příliš nevádí. Rodičovstvím se cítí být velmi naplněná, ale nástup do zaměstnání by již uvítala. Komunikaci se svým bývalým manželem považuje za „katastrofální“. Vadí jí, že se stále nemůže rozhodnout, zda s nimi chce nebo nechce žít. Výchovu dětí řešila Zuzana vždy téměř výhradně sama, Daniel se jí příliš nezúčastňoval. S dětmi se snaží domluvit po dobrém, když to nejde nastoupí fyzický trest. S dcerou je komunikace jednodušší než se synem, který je tvrdohlavý a prosazuje si svou vůli.

Volného času má Zuzana velmi málo a na televizi se prakticky nedívá. Večer ji občas zapíná, ale nesoustředí se na ni, používá ji spíše jako zvukovou kulisu. S názorem, že sledování televize může dětem škodit se setkala a myslí si, že tento názor je přehnaný a spíše ho považuje za módní záležitost. Připouští, že výrazné sledování obrazovky může dětem kazit zrak, ale když nesledují přímo „krváky“, nevidí důvod proč by jim měla škodit i jinak. PC s internetem je součástí domácnosti a Zuzana ho užívá denně.

Osobní anamnéza:

Filip (6 let):

Průběh těhotenství: Jednalo se o těhotenství plánované bez obtíží a komplikací.

Porod a šestinedělí: Porod začal spontánně ve 39. týdnu a proběhl bez komplikací. Váha chlapce byla 3,5 kg a délka 50 cm. Chlapec byl klidný, laktace se nastartovala bez komplikací, byl kojen jeden rok. Novorozeneckou žloutenkou netrpěl. Matka se rychle a bez problémů adaptovala na novou životní roli a s miminkem se rychle sžili.

Zdravotní stav dítěte: Psychomotorický vývoj probíhal v normě, byl očkovaný dle očkovacího kalendáře. Z nepovinných očkování aplikován Prevenar a žloutenka typu A. Od tří let trpěla častými virosami, prodělal i zápal plic. Ve dvou a půl letech zjištěn šelest na srdci a na základě kardiologického vyšetření mu byla diagnostikována výrazná srdeční arytmie. Byl několikrát hospitalizován v brněnské nemocnici na pozorování. Je medikován a má doporučená omezení. Nyní se jeho celkový zdravotní stav zlepšil, srdeční arytmie zůstává.

Osobní charakteristika: Filip je velmi drobný, vizuálně působí zhruba na čtyři a půl roku. V přítomnosti neznámých lidí je tichý a nekomunikativní, ve známém prostředí je však živý a aktivní. Matka s ním má problémy s komunikací, příliš nebere vážně co mu říká a ta

často podlehne jeho odporu a ustoupí. Filip velmi lpí na svém otci, ale Pavla (nového přítele matky) přijal bez problémů. Vždy se na něj těší a má ho rád. Silný vztah má i se svým dědečkem (otcem matky). Filip je inteligentní, bystrý chlapec a před nedávnem se naučil sám číst. V září bude nastupovat do základní školy.

Denní režim: Ve dnech pracovních Filip vstává kolem sedmé hodiny a po snídani jde do školky, tam ho matka většinou po obědě vyzvedává. Doma se pak většinou dívá na televizi a hraje si. Za příznivého počasí si jde hrát na zahradu, která je vybavena prolézačkami a pískovištěm, tam tráví od jara do podzimu většinu času. Někdy v odpoledních hodinách hraje Filip počítačové hry a to i dvě hodiny denně. Občas tráví odpoledne u prarodičů. Po Večerníčku se jde vykoupat, navečeřet a pak si ještě hraje. Kolem deváté hodiny chodí spát. O víkendu vstává o něco později a většinou také tráví dny na zahradě. Provozují však i sportovní aktivity, v zimě lyžování, v létě se chodí koupat. Občas si zajednou někam na výlet. Tyto aktivity provozují zhruba každý druhý víkend. Některé víkendy tráví u svého otce a jeho rodičů.

Mateřská škola: Filip nastoupil do mateřské školy ve čtyřech letech, adaptace na první neprobíhala nijak dramaticky, ale Filip byl velmi napjatý. Každé ráno si vzal jednu a tutéž hračku a s ní si téměř celý den hrál. Povahou je Filip individualista a kolektivu se spíše vyhýbá. Nyní už se do řízených společných aktivit zapojuje, ale samostatné práci dává přednost. Na druhou stranu je Filip průbojné dítě a když o něco stojí, umí si to vybojovat.

Zájmy: Filip má rád stavebnice a velmi rád skládá Lego (nejrůznější stavby, dopravní prostředky atd.), často si hraje s auty, oblíbenou činností jsou počítačové hry a v poslední době si rád procvičuje čtení. Předčítání pohádek má velmi rád a to je každodenní součástí života rodiny.

Sledování televize: Filip se začal seznamovat s televizí kolem roku a půl prostřednictvím Večerníčku, Bořka stavitele, Kouzelné školky, Krtečka, Boba a Bobka. Nyní v pracovních dnech, pokud netráví čas na zahradě, sleduje většinou pohádky z DVD (Madagaskar, Úžasňákovi, Doba ledová, Kocour Garfield, Harry Potter, Jen počkej zajíci, Byl jednou jeden život). Pokud se Filip přestane dívat, televize se nevypíná a dál si u ní hraje.

Ella (4 roky)

Průběh těhotenství: Těhotenství bylo neplánované a probíhalo bez komplikací. Matka se cítila po psychické i fyzické stránce velmi dobře. Nevolnostmi netrpěla, jen zaznamenala zvýšenou únavu v prvním trimestru.

Porod a šestinedělí : Porod začal spontánně ve 38. týdnu a proběhl taktéž bez komplikací. Váha holčičky byla 3,1 kg a délka 48 cm. Dítě bylo klidné, laktace nastartována bez problému, kojena byla jeden a půl roku. Holčička trpěla lehkou novorozeneckou žloutenkou a ta po nasazení fototerapie rychle ustoupila. V šestinedělí byla matka plačtivá, což souviselo především s partnerskou krizí. Sžití dítěte s matkou proběhlo rychle a bez komplikací.

Zdravotní stav dítěte: Psychomotorický vývoj v normě, očkovaná dle očkovacího kalendáře, z nepovinných očkování má aplikován Prevenar a očkování proti žloutence typu A. Výrazněji začala být nemocná po nástupu do mateřské školy a to zvláště na záněty středního ucha. Byla jí chirurgicky odstraněna nosní mandle a voperovány ventilační trubičky, zdravotní stav se poté upravil.

Osobní charakteristika: Ella je živé a společenské dítě, po psychomotorické stránce se vyvíjela v normě. Ella aktivně vyhledává společnost jiných dětí, je velmi aktivní a u žádné ze započatých činností dlouho nevydrží. Neumí si sama hrát, vyžaduje velkou pozornost svého bratra, kterého má velmi ráda. Matku respektuje více než její bratr. Se svým otcem má dobrý vztah. Má ho ráda, stejně jako nového přítele své matky, není však na něj fixována. Ella má silný vztah ke svým prarodičům, kteří s dětmi tráví hodně času.

Denní režim: Ráno vstává kolem sedmé hodiny a po snídani jde do školky, kde ji většinou po obědě matka vyzvedává. Za příznivého počasí tráví odpoledne na zahradě, v opačném případě tráví dny doma hraním, sledováním televize nebo u prarodičů. Ve dnech mimopracovních vstává o něco později. Každý druhý víkend rodina podniká sportovní aktivity ladící s počasím (koupání, lyžování) nebo podniká výlety. Zbývající mimopracovní dny tráví stejným způsobem jako dny pracovní. Některé víkendy jsou s bratrem u svého otce a jeho rodičů.

Mateřská škola: Do mateřské školy Ella nastoupila ve třech a půl letech a adaptace probíhala na první pohled bouřlivě. Ella každý den ve školce plakala a chtěla zůstat doma. Po dvou až třech týdnech se situace postupně upravovala. Nakonec si Ella kolektiv ve školce velmi oblíbila. Jednoznačně dává přednost společným aktivitám před individuálními čin-

nostmi. Pokud má například namalovat sama obrázek, velmi rychle se začne nudit. Ella je v kolektivu oblíbená a vyhledávaná ostatními dětmi, projevují se u ní vůdcovské sklony.

Zájmy: Ella miluje především společné hry s dětmi a předčítání pohádek.

Sledování televize: Pro Ellu je televize přirozenou součástí domácnosti již od kojeneckého věku, protože se na ni díval její starší bratr. Oblíbené pořady Elly jsou Barbie, Madagaskar, Večerníček. Ella se nevydrží dlouho soustředěně dívat, u televize si ale často hraje. Matka připouští, že se děti dívají v zimních měsících na televizi hodně, ale dívat se chtějí a ona nevidí žádné jiné řešení. V současnosti se již s dětmi, za účelem osvětlování děje na televizi nedívá a žádný z pořadů, které děti sledují nepovažuje za závadný.

7 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této kapitole je shrnuto splnění jednotlivých dílčích cílů výzkumu stanovených v páté kapitole.

- Zmapovat postoje rodičů ke sledování televize svými dětmi.
- Zmapovat prostor, který je věnován sledování televize dětmi předškolního věku v různých rodinných společenstvích ve dnech pracovních i mimopracovních.
- Zmapovat pořady, které děti předškolního věku v jednotlivých rodinách sledují.
- Objasnit, zda kvalita a stabilita rodinných vztahů má vliv na sledování televize v náplni volného času dětí.
- Odhalit existenci dalších možných faktorů ovlivňujících sledování televize v náplni volného času dětí.

Ke zmapování postojů rodičů ke sledování televize svými dětmi byly směřovány otázky z těchto dotazovaných okruhů:

- Co znamená televize pro rodiče.
- Televize jako kulisa.
- Zaznamenání názoru, že sledování televize může dětem škodit a jejich postoj k této skutečnosti.
- Názor rodičů na čas, který děti tráví před televizní obrazovkou a programovou náplň.
- Nevhodné a závadné pořady sledované dětmi z pohledu rodičů.

V následující tabulce jsou stručně shrnuty odpovědi rodičů na výše zmíněné okruhy dotazů.

| Rodina | Televize pro rodiče | Televize jako kulisa | Pohled rodičů na názor o škodlivost televize | Názor rodičů na sledovanost dětmi a programovou náplň |
|--------|--|----------------------|--|---|
| A | relaxace rozptýlení | ano | nesouhlasí | spokojeni |
| B | uvolnění zdroj informací, inspirací | ne | souhlasí | spokojeni |
| C | odpočinek | ano | souhlasí | nespokojeni |
| D | neznamená nic | ano | spíše nesouhlasí | nevyhraněn |

Tab. 1 Zmapování postojů rodičů k televizi

Rodiče z rodin A, B i C vnímají televizi shodně jako prostředek k uvolnění, relaxaci a odpočinku. Pro rodiče rodiny B je navíc „*zdrojem informací, nápadů a inspirací*“. Jen pro osamělou matku z rodiny D televize nic neznamená a používá ji téměř výhradně jako kulisu. **Ve všech případech kdy rodiče užívají televizi jako kulisu, činí tak i jejich děti. Všechny čtyři rodiny v nějaké formě zaznamenali názor, že sledování televize dětem může škodit.** Manželé z rodiny A s tímto názorem nesouhlasí, dokonce je takový pohled rozčiluje, rovněž svobodná matka (D) ho považuje za přehnaný a spíše módní. Rodiny B i C se k názoru přiklánějí. **Celkově jsou informace o škodlivosti televize v jednotlivých rodinách na nízké úrovni a jen povrchní.**

S časem stráveným před televizí a programovou náplní jsou obě úplné rodiny spokojeny (A, B). Nicméně partneři z rodiny B mají na rozdíl od rodiny A sledování televize jejich synem pod kontrolou a výhradně ve svých rukou. Manželé z rodiny A považují sledovanost televize svých dětí za přiměřenou vůči ostatní dětské populaci, i když nemají přesný přehled o tom, co jejich děti na televizní obrazovce sledují a televizor v jejich domácnosti jede téměř nepřetržitě. **Matky z rodin neúplných (C, D) sledování televize svých dětí pod kontrolou nemají** a i když by uvítali televize méně, prakticky je to pro ně neproveditelné.

Prostor, který je věnován televizi v jednotlivých rodinách i případné rozdíly ve dnech pracovních i mimopracovních bylo zjišťováno z otázek týkajících se:

- Denního režimu dítěte, harmonogramu činností s důrazem na sledování televize v pracovních i mimopracovních dnech.

Následující tabulky demonstrují jakou roli hraje televize při celkové náplni volného času dětí.

| Rodina | Televize v pracovní dny | Jiné aktivity | Frekvence aktivit |
|----------|---------------------------------------|--|----------------------|
| A | veškerý volný čas | žádné | |
| B | vybrané pořady | výtvarné činnosti, procházky, návštěvy MC atd. | denně |
| C | téměř veškerý volný čas | žádné | |
| D | téměř veškerý volný čas strávený doma | zahrada | za příznivého počasí |

Tab. 2 Prostor televize a jiných aktivit v náplni volného času dětí v pracovních dnech

| Rodina | Televize v mimopracovních dnech | Jiné aktivity | Frekvence aktivit |
|----------|---------------------------------|--|--------------------|
| A | veškerý volný čas strávený doma | návštěvy prarodičů, výlety, lesa, sportovní aktivity | téměř každý víkend |
| B | vybrané pořady | sportovní aktivity, výlety, návštěvy prarodičů | každý víkend |
| C | veškerý volný čas strávený doma | návštěvy prarodičů, výlety, sportovní aktivity | každý druhý víkend |
| D | veškerý volný čas strávený doma | výlety, sportovní aktivity | každý druhý víkend |

Tab. 3 Prostor televize a jiných aktivit v náplni volného času dětí v mimopracovních dnech

V manželském svazku (rodina A), stejně jako v rodině rozvedené (rodina C) dominuje volnému času sledování televize a ve dnech pracovních ani žádné jiné aktivity nejsou dětmi realizovány. Nesezdaný pár (rodina B) reguluje sledování televize u svého syna a to není hlavní náplní dne. Děti svobodné matky (rodina D) věnují televizi za nepříznivého počasí veškerý volný čas nebo si u ní alespoň hrají. Ve dnech mimopracovních se všechny rodiny věnují volnočasovým aktivitám, televize má však i v těchto dnech ve všech rodinách své místo.

Jelikož ve **dnech mimopracovních** mají děti navštěvující navštěvují mateřskou školu (rodiny A, C, D) **více volného času**, tak ho také **více tráví u televize**. Jen u nesezdaného páru (rodina B) je tomu naopak, neboť rodina tráví téměř celé volné dny mimo domov a syn mateřskou školu nenavštěvuje.

Ke *zmapování programové náplně dětí předškolního věku v jednotlivých rodinách* se vztahovaly otázky za měřené na:

- Dítětem oblíbené pořady televizního vysílání, pohádky, filmy atd.
- Nevhodné a závadné pořady sledované dětmi z pohledu rodičů.
- Sledování televize společně s dítětem.

Následující tabulka uvádí výčet pořadů, které předškolní děti v jednotlivých rodinách sledují. Zaměřuje se také na fakt, zda rodiče některé z uváděných pořadů považují za nevhodné nebo závadné a na sledování televize společně s dítětem.

| Rodina | Oblíbené pořady dětí | Nevhodné a závadné pořady dle rodičů | Sledování televize společně s dětmi |
|----------|---|--------------------------------------|--|
| A | Madagaskar, Shreck, High School Musical ,kreslené i filmové pohádky, Večerníček, pořad Hřiště, přírodopisné dokumenty, vzdělávací programy, filmy pro dospělé | žádné | nesledují TV společně s dětmi, děti ovšem sledují TV společně s rodiči |
| B | Krteček, Prasátko Pepina, Včelka Mája, Bob a Bobek, Traktor Tom, Vydrýsek, Kouzelná školka, Večerníček, | žádné | do tří let syna sledovali dětské pořady společně s ním, v současnosti kvůli nedostatku času ne |
| C | Kocour Garfield, Scooby doo, Doba ledová, Madagaskar, Simpsonovi, Harry Potter, Bolt, Vinetou, Večerníček, přírodopisné dokumenty | Simpsonovi | občas společně s dětmi sleduje přírodopisné dokumenty |
| D | Madagaskar, Doba ledová, Úžasňákovi, Barbie, Harry Potter, Kocour Garfield, jen počkej Zajíci, Byl jednou jeden život | žádné | v minulosti TV sledovala s dětmi, v současnosti ne |

Tab. 4 Zmapování dětmi sledovaných pořadů a názorů rodičů na tyto pořady, spoluúčast rodičů při sledování televize dětí v jednotlivých rodinách

Pořady uvedené v tabulce jsou rozděleny do následujících kategorií:

Pořady nezávadné pro předškolní věk – Večerníček, Krteček, Prasátko Pepina, Včelka Mája, Bob a Bobek, Traktor Tom, Vydrýsek, Kouzelná školka, Barbie

Pořady nezávadné pro předškolní věk za předpokladu osvětlování děje – přírodopisné dokumenty, vzdělávací pořady, Hřiště, Byl jednou jeden život

Pořady nevhodné pro předškolní věk (Pořady určené starší věkové kategorii, vyžadující pochopení složitějších souvislostí.) – Shreck, High School Musical, Vinetou, Scooby doo, Harry Potter, Madagaskar, Doba ledová

Pořady závadné pro předškolní věk (Pořady obsahující akční až násilné prvky, vyžadující po divákovi schopnost nadhledu nad vykreslenými událostmi.) – Simpsonovi, Bolt, Úžasňákovi, Kocour Garfield, Jen počkej zajíci, filmy určené dospělým divákům

Ze skutečností uvedeným rodiči a jejich dětmi, že pouze **jedna rodina z výzkumného souboru** (rodina B) **předkládá svému dítěti výhradně pořady respektující vývojový stupeň předškolního dítěte**. Zbývající rodiny (A, C ,D), i přes fakt, že jejich děti jsou

konzumenty pořadů nevhodných či dokonce závadných pro příslušnou věkovou skupinu, **neshledávají žádný z uváděných pořadů za závadný**. Výjimku tvoří jen rozvedená žena (rodina C), která uvedla jeden pořad (ze šesti nevhodných či závadných). Navíc v současné době děti z jednotlivých rodin **sledují televize bez aktivní účasti svých rodičů**, výjimku tvoří jen přírodopisné dokumenty v rodině C.

K naplnění cíle práce, tedy *objasnění, zda kvalita a stabilita rodinných vztahů má vliv na postavení televize ve volném čase dětí předškolního věku* jsem čerpala informace uveřejněných v jednotlivých kasuistikách dětí, zvláště z rodinné anamnézy. V rozhovoru byly otázky směřovány k následujícím okruhům:

- Pocitu osobního naplnění a štěstí, dostatku či nedostatku prostoru pro seberealizaci a odpočinku mimo rodinu.
- Naplněnosti mateřstvím, rodičovstvím.
- Spokojenosti se vztahy a komunikací v rodině.

Následující tabulka mapuje odpovědi na zmiňované otázky .

| Rodina | Osobní naplnění | Naplnění rodičovstvím | Seberealizace, odpočinek mimo rodinu | Spokojenost se vztahy a komunikací v rodině |
|----------|-----------------|-----------------------|--|---|
| A | ano | ano | odpočinek mimo rodinu pro oba nedostačující, seberealizace u manžela dostačující, u manželky nedostačující | vcelku spokojeni |
| B | ano | ano | nedostačující, ale ani jednomu z partnerů to nevadí | spokojeni |
| C | spíše ano | ano | dostačující | vcelku spojená, občas problémy v komunikaci s dětmi |
| D | spíše ne | ano | nedostačující | nespokojena |

Tabulka 5. Zmapování spokojenosti rodičů s životem v rodinném společenství

V rodinách úplných (A, B) panují mezi členy harmonické vztahy a vzájemná komunikace funguje také na dobré úrovni. Rodiče z obou rodin nemají dostatek odpočinku mimo rodinu a v převaze postrádají také seberealizaci, nicméně tato situace jim nijak výrazně nevadí a neshledávají ji jako omezující, přesto **postavení televize ve volném čase dětí v obou rodinách je rozdílné**. Rozvedená žena v rodině C se cítí být také převážně šťastná a napl-

něná a je spokojena s rodinnými vztahy a vzájemnou komunikací. Nicméně na základě pozorování, jehož výsledky jsou prezentovány v kasuistice je zřejmé, že komunikace mezi rodiči a dětmi i mezi rozvedenými manželi navzájem není věnován dostatečný prostor. **V obou neúplných rodinách s narušenou komunikací je sledování televize významnou složkou volného času dětí.**

K odhalení případných dalších faktorů ovlivňující sledování televize dětmi předškolního věku v jednotlivých rodinách se soustředily otázky týkající se:

- Spokojenost či nespokojenost s ekonomickou situací.
- Soulad partnerů ve výchovném stylu.
- Využití PC a internetu v rodině.
- Předčítání dětem.

Dále se braly v úvahu informace shrnuté v jednotlivých kasuistikách.

Následující tabulka nastiňuje stručné shrnutí výše zmiňovaných dotazovaných témat.

| Rodina | Spokojenost s ekonomickou situací | Soulad ve výchově | Využití PC, internetu | Předčítání dětem |
|--------|-----------------------------------|---|---|-------------------------|
| A | ne | ano | neužívají | občas u prarodičů |
| B | ne | ano | užívá příležitostně matka, není součástí domácnosti | denně |
| C | spíše ano | partner se výchovy nikdy příliš nezúčastňoval | užívá aktivně matka, dcera (9), syn (5) | občas u prarodičů, v MŠ |
| D | spíše ano | partner se výchovy nikdy příliš nezúčastňoval | užívá aktivně matka i syn (6) | denně |

Tab. 6 Zmapování vybraných faktorů ovlivňujících sledovanost televize dětí předškolního věku v jednotlivých rodinách

Překvapivé bylo zjištění, že matky z neúplných rodin (C, D) byly na rozdíl od rodin úplných (A, B) s ekonomickou situací spokojené a to **vyvrací domněnku, že by ekonomická situace výrazněji ovlivňovala konzumaci televize ve zkoumaných rodinách, když sle-**

dování televize u dětí z výše zmiňovaných neúplných rodin zaujímá významnou část náplně jejich volného času.

Otázka výchovy dětí je jistě významným faktorem při užívání televize. Rodiny úplné vykazují soulad ve výchově, v rodinách neúplných se výchově věnovala téměř výhradně matka, otec zastával roli zúčastněného diváka. Nabízí se tedy, že **aktivní neúčast jednoho z rodičů na výchově dětí může mít vliv na postavení televize v náplni volného času dětí.**

Děti z rodin, jejichž rodiče v domácnosti aktivně užívají PC (rodiny C, D), se již **v předškolním věku stávají uživateli PC (C, D).** V obou zmiňovaných rodinách navíc **sledování televize zaujímá podstatnou část náplně volného času dětí.**

Všechny děti ve svých odpovědích uvedli, že mají rádi předčítání a každé z nich uvedlo oblíbenou knížku nebo pohádku, i přesto že aktivně předčítají svým dětem pouze nesezdaný pár (rodina B) a svobodná matka (rodina D). U dětí z dalších dvou rodin, ve kterých se v domácnosti **předčítání dětem nevěnují (A, C) je sledování televize převažující náplní volného času.**

Z výzkumného šetření vyplývá závěr, že **rodiče podceňují negativní vliv nadužívání televize v dětském věku** a jejich informace o případné škodlivosti jsou velmi povrchní. **Děti velmi často sledují pořady nepřiměřené vývojovému stupni, často se dokonce jedná o pořady závadné. Rodiče je však za takové nepovažují.** Velkou roli ve **vytváření postojů rodičů ke sledování televize** u svých dětí v předškolním věku tak hraje **nedostatečná informovanost.**

Další skutečností je, že **sledování televize představuje podstatnou část náplně volného času dětí** a ve dnech pracovních se často bohužel jiná aktivita ve volném čase dětí ani nevyskytuje. **Ve dnech mimopracovních** se v rodinách v různé míře objevují rodinné, sportovní či kulturní aktivity. I přesto **je doba, kterou děti u televize tráví vyšší než ve dnech pracovních.**

Z šetření dále vyplývá to, že **jakou roli má sledování televize v životě dětí ovlivňuje skladba rodiny, komunikace a vztahy v rodině i účast rodičů na výchově.** V rodinách neúplných, s narušenou komunikací, navíc s aktivní neúčastí jednoho z rodičů na výchově dětí tvoří sledování televize podstatnou až převažující část náplně volného času dětí.

Další zjištěnou skutečností je, že i když v **životě rodičů sledování televize nehraje významnou roli, v životě jejich dětí ano.** Ve většině **případů rodiče nepředkládají dětem dostatek podnětů k aktivnímu využití volného času,** děti se tak neučí svůj volný čas smysluplně využívat. To se odráží i v odpovědích dětí, kdy většina z nich by do dne stráveného podle svých představ sledování televize zařadila.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo obecně zmapovat roli, kterou zaujímá televize v rodinách s dětmi předškolního věku, v jaké míře je zahrnuta do náplně volného času dětí této věkové kategorie. V teoretické části práce je za pomoci odborné literatury v první řadě nastudován vývojový stupeň, na němž se průměrné dítě předškolního věku nachází, kapitola rodina je zaměřena především na její obrovský význam při vývoji a formování osobnosti dítěte, stručně je pak zpracována i oblast volného času. Poslední fáze teoretické části je věnována diskusím, které problematiku sledování televize dětmi provázejí.

V praktické části je prezentován průběh a realizace výzkumu, který probíhal ve čtyřech, záměrně vybraných rodinách s předškolními dětmi. Výzkum ukázal, že v rodinách s narušenou komunikací a bez aktivní účasti otce na výchově představuje sledování televize významnou složku náplně volného času dětí. Je z něj také zřejmé, že matky z neúplných rodin sledování televize u svých dětí nemají pod kontrolou. Dále z jeho výsledků vyplývá, že většina dětí z výzkumného vzorku sleduje pořady pro tento věk nevhodné, dokonce závadné. A i přes fakt, že rodiče mají povědomí o škodlivosti přílišného sledování v dětském věku, jsou tyto informace jen velmi povrchní a neinspirovali rodiče k tomu, aby se pokusili změnit návyky spojené se sledováním televize u svých dětí.

Využití zjištěných poznatků pro praxi spočívá zejména v tom, že práce předkládá fakta o tom, jak zásadní roli hraje sledování televize ve volném čase dětí a jaká rizika tuto skutečnost provázejí. Může být tedy pro rodiče inspirací a ovlivnit změny v postojích ke sledování televize u svých dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATKINSONOVÁ, R. L., ATKINSON, R. C. *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 862 s. ISBN 80-85605-35-X
- [2] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 1994. 80 s. ISBN 80-223-0817-X
- [3] BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 199 s. ISBN 80-85850-11-7
- [4] HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. 228 s. ISBN 80-7178-888-0
- [5] HRADČNÁ, M. A KOL. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Nakladatelství univerzity Karlovy, 1995. 89 s. ISBN 80-7184-015-7
- [6] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Havlíčkův brod: Grada Publishing, 2007 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- [7] JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-697-7
- [8] KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 1996. 63 s. ISBN 80-7076-669-8
- [9] KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ J. *Život s deprivanty I. Zlo na každý den*. Praha: Makropulos, 2001. 392 s. ISBN 80-7262—088-6
- [10] KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- [11] LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H&H, 1998. 132 s. ISBN 80-86022-37-4
- [12] MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005. 182 s. ISBN 80-247-0870-1
- [13] MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002. 128 s. ISBN 80-247-03332-7

- [14] MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6
- [15] MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. 335 s. ISBN 08-011-86
- [16] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Socioogické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9
- [17] MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9
- [18] ŘÍČAN, P. *Krotíme obrazovku*. Praha: Portál, 1995. 62 s. ISBN 80-7178-084-7
- [19] SUCHÝ, A. *Mediální zlo. Mýty a realita*. Praha: Triton 2007, 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9
- [20] ŠEĐOVÁ, K. *Rodinná socializace dětského televizního diváctví*. Brno: Paido, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7315-149-2
- [21] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-0
- [22] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8
- [23] VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Zmapování postojů rodičů k televizi

Tab. 2 Prostor televize a jiných aktivit v náplni volného času dětí v pracovních dnech

Tab. 3 Prostor televize a jiných aktivit v náplni volného času dětí v mimopracovních dnech

Tab. 4 Zmapování dětmi sledovaných pořadů a názorů rodičů na tyto pořady, spoluúčast rodičů při sledování televize dětí v jednotlivých rodinách

Tab. 5 Zmapování spokojenosti rodičů s životem v rodinném společenství

Tab. 6 Zmapování vybraných faktorů ovlivňujících sledovanost televize dětí předškolního věku v jednotlivých rodinách

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Okruhy dotazovaných témat pro rodiče

Příloha P II: Okruhy dotazovaných témat pro děti

Příloha P III: Rozhovor 1

Příloha P IV: Rozhovor 2

Příloha P V: Rozhovor 3

Příloha P VI: Rozhovor 4

PŘÍLOHA P I: OKRUHY DOTAZOVANÝCH TÉMAT PRO RODIČE

1. Cítíte se být šťastní, naplnění? Máte dostatek prostoru pro vlastní seberealizaci a odpočinek mimo rodinu?
2. Jste spokojeni rodinnými vztahy a s komunikací v nukleární rodině?
3. Jste spokojeni s ekonomickou situací rodiny?
4. Naplňuje vás rodičovství?
5. Uplatňovaný výchovný styl. Shodnou se na něm oba rodiče?
6. Denní režim dítěte, harmonogram činností s důrazem na sledování televize v pracovních a nepracovních dnech. Jak dlouho a jaký pořad dítě sleduje.
7. V jakém věku dítě začalo sledovat televizi?
8. Oblíbené pořady televizního vysílání, popřípadě pohádky a filmy pouštěné na DVD.
9. Názor rodičů na čas a programovou náplň sledování televize u svých dětí.
10. Sledování televize společně s dětmi.
11. Považují rodiče některé z pořadů, které jejich dítě sleduje za nevhodné nebo závadné a proč?
12. Zaznamenali jste názor, že sledování televize, především v předškolním věku, může dětem škodit? Co si o tom myslíte?
13. Jakou roli hraje televize v životě rodičů?
14. Televize jako kulisa.
15. Využití DVD, PC a internetu v rodině.
16. Předčítání dětem.

PŘÍLOHA P II: OKRUHY DOTAZOVANÝCH TÉMAT PRO DĚTI

1. Oblíbené pořady, oblíbení hrdinové, co se dětem na nich líbí nelíbí atd.
2. Máma a táta, čas strávený s nimi. Co spolu nejradši děláme.
3. Předčítání, oblíbená pohádka, kniha, hrdina z knížky.
4. „Den podle tvých představ“ – jak bude vypadat?

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 1

Respondenti:

- **záměrný** výběr -

- celkem 11 osob, z toho 6 rodičů dětí v předškolním věku, 5 dětí v předškolním věku

- **podmínka výběru:** rodič pečující o dítě v předškolním věku, dítě v předškolním věku

Záznamový list č. 1:

Respondent 1:

Věk: 28 let

Stav: vdaná

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: prodavačka

Respondent 2:

Věk: 33 let

Stav: ženatý

Počet dětí: 2

Vzdělání: vyučen

Zaměstnání: obráběč kovů

Respondent 3:

Věk: 5 let

Rozhovor proběhl dne 10.1.2010 v domácnosti respondentů a ti byli seznámeni s anonymitou výzkumu.

Použité zkratky:

R1, R2, R3: respondenti

T: tazatelka

T: Začnu otázkou spokojeností s vašimi vztahy v rodině, s tím jakým způsobem jste spolu schopní se domluvit, jak by jste to charakterizovali, jak jste spokojení s touto oblastí vašeho života?

R1: „No, domluvit...to se prostě nějak musíme...když máme děti. To víš, není to stejné jako když jsme byli sami, máme zodpovědnost za děti...musíme na ně brát ohledy, takže nejednáme tak impulzivně jako zamlada. Člověk už není sám a musí brát ohled, co ty říkáš?“(obrací se k manželovi)

R2: „No jo, je to jak to říkáš...Jsou děti a od toho se odvíjí všechno...“

T: Takže když to shrneme jste spokojeni s vaším vztahem a vzájemnou komunikací?

R1: „No mohlo by být hůř...(smích) Ne, myslím, že je to vcelku dobré, zatím jsme schopni domluvit se na všem a snad se pořád máme rádi.“

R2: „Jo, tak nějak..“

T: Dobře. Víím , že rodinný život je často velmi náročný , máte vy sami nějaký prostor sami pro sebe, pro vlastní seberealizaci, odpočinek mimo rodinu?

R2: „No tak na to je čas minimum. Člověk jde brzo ráno do práce, pozdě odpoledne zase z práce...Je unavený a chce si jít zas brzy lehnout, takže mimo domov vlastně ani moc času netrávím..No teda mimo práci.“

R1: „Ale prosím tě, vždyť si zajdeš s chlapama do hospody... A co já, já nic...nebyla jsem nikde ani nepamatuju...“

R2: „Ale jo, to jo, sem tam zajdem, ale to člověk musí, jinak by úplně zblbnul...“

R1: „No a já nezblbnu, co...“

R2: „Však jsem ti říkal, ať si někam zajdeš, pořád vyhrožuješ a nikam nejdeš...My to s holkama zvládnem...“

R1: „Však se neboj, brzo někam vypadnu...“

T: Chápu tedy správně, že ten čas strávený mimo rodinu je pro vás nedostačující?

R1: „*Jo, je to málo, chtělo by to vypadnout častěji...*“

R2: „*To jo, možností je málo*“

T: Cítíte se být vnitřně šťastní a naplnění?

R1: (přemýšlí)... „*jo, sem šťastná...mám to, co jsem v životě chtěla..*“

R2: (smích) ... „*ale jo, je to jak to má být...*“

T: A co seberealizace? Cítíte, že by jste realizovali alespoň v práci?

R1: „*No to teda ne, jsem ráda, že se trochu provětrám z toho domácího prostředí, ale je to mizerný peníz a to víš, že bych se ráda poohlídla po něčem jiném, ale člověk je rád že má práci...*“

R2: „*Já jsem v práci docela spokojený, peníze nic moc,ale kolektiv dobrý, takže co si stěžovat..byl bych rád, kdybych tu ještě nějaký čas byl...*“

T: A co vaše ekonomická situace? Jste spokojení?

R1: „*Ne, vůbec ne, potřebovali bychom víc peněz...lepíme všechno jak se dá, radši nemluvit...*“

R2: „*No žádná sláva to není, ale zas lidi na tom bývají mnohem hůř, ti co jsu bez práce třeba...*“

T: Dobře, teď přejdu k výchově dětí. Shodnete se na výchově? A jakou filosofii výchovy vyznáváte?

R1: „*Myslím, že se v jádru shodnem, i když Mira kolikrát radši, aby měl klid, tak jim všechno dovolí.. Já jsem přísnější. Chci, aby ty děcka měli nějakou zodpovědnost, aby věděli, že nic není zadarmo a hrušky nepadají z nebe, že...*“

R2: „*No to je pravda, občas jim povolím..no a co... Celý život něco budou muset..tak ať si užijou dokud můžou...*“

T: Naplňuje vás rodičovství, role rodiče?

R1: „*Jsem šťastná, že mám děti..je to fakt velká starost, ale zároveň štěstí..., obrovské štěstí, které nic jiného nemůže nahradit...*

R2: „*Člověk přijde domů, je tady živo,...každý den ho někdo čeká a těší se na něho...je to hezké.*“

T: Můžete mi říct denní režim Vašich dětí? Myslím od rána jak vstanou až do večera než jdou spát. Co dělají, jak dlouho, atd.?

R1: „*Ráno děti vstávají před šestou, vypravíme se a rozvezu je do školy a školky, naštěstí jsou mateřská a základní škola u sebe.*“ *Katka jde před vyučováním do družinky. Odpoledne je většinou vyzvedává Mira, ale když musí zůstat dlouho v práci, tak já. Bývají tam tak do čtyř, někdy musí i déle o tu půl hodinku. No...pak jdeme většinou domů, holky si pustí televizi, pak si Katka dělá úkoly. Markétka si hraje, maluje a pak už je vlastně večer..., je večere, večerníček, koupat a spát.*“

T: Na nějaké kroužky holky nechodí?

R1:“ *To ne, nevím jak by jsme to časově zvládali... a taky to dost stojí..no a myslím, že jsou ještě malé, Katka možná příští rok by mohla někam chodit.*“

T: A víkendy vypadají jak?

R1:“*No to se konečně trochu vyspí, budívají se kolem půl osmé, opak si jdou zapnout televizi, běží tam vždycky ty dětské programy... My vstaneme kolem deváte, dáme si snídani, pak se uklízí, vaří se oběd..Holky si hrají a koukají na televizi. Po obědě jdeme třeba na procházku..., někdy jedeme taky někam na výlet, když je třeba hezky,že?*“ (otáčí se k manželovi))

R2: „*Jo, jo, někam do okolí, když jsou nějaké programy pro děti.. nebo si něco prohlídnout, o třeba rozhlednu..nebo taky chodíme často do lesa. No a v zimě bobovat, sáňkovat, taky někdy bruslit a tak.*“

R1: „*Taky jezdíváme k babičce.*“

T: Ty výlety, návštěvy lesa a podobně realizujete každý víkend?

R1: „*Jo, když je hezky tak jo, když ne , tak jezdíme k těm babičkám.*“

T: A můžete mi vyjmenovat, na jaké pořady se holky dívají a jak dlouho?

R1: „*No odpoledne si většinou pustí nějaké DVD, třeba Madagaskar nebo Shrecka nebo ten muzikál o té americké střední..no teď nevím, jak se to jmenuje.... První si zapnou televizi, přepínají programy, když tam pro ně nic není, tak si pustí to DVD. No dívají se tak dvě hodinky denně a pak na večerníček.*“

T: A pokud si to DVD nezapnou, tak na co se například dívají?

R1: „*No někdy si u té televize jen tak hrají a když je tma něco zaujme, tak se chvíli dívají. To je různé, třeba na nějaký dokument přírodopisný nebo občas tam bývá i nějaké ty vzdělávací pořady pro děti,myslím, že někdy se dívají i na nějaký ten film pro dospělé,ale vždycky jen chvíli. Jak říkám když je tam něco zaujme.*“

T: A o víkendu?

R1: „*No o víkendu se dívají vždycky dopoledne, na nějaké ty kreslené seriály a ty filmy pro děti.... taky na ten pořad Hřiště se to myslím jmenuje...A po obědě někdy na pohádku co bývá v telce, taky někdy si zapnou DVD, ale to jen když se nikam nejde.*“

T: V kolika letech se začali dívat na televizi?

R1: „*No Katka asi ve dvou a Markéta tak nějak od malička..., když se dívala Katka, viděla to u ní...“*

T: Díváte se někdy na televizi s nim? A na jaké pořady?

R1: „*No občas se holky s náma dívají třeba v sobotu večer ,když ráno nevstávají, ale to se ani tak nedívají, spíš si u toho hrají.*“

T: A vy s nimi na pořady, které mají ony rády,

R1: „*No to ani ne, vždycky musím něco dělat, třeba chvíli si tam za něma sednu, to jo..občas se mě taky na něco zeptají, když nerozumí co se tam děje, tak to jim samozřejmě odpovím. Ale už jsou velké, není potřeba s nimi u televize sedět.*“

T: Teď se zeptám....jaký názor máte na to, kolik holky tráví času před televizí? Myslíte, že je to hodně nebo málo...?

R1: „*No já myslím, že tak normálně, i když je fakt, že by ten čas mohli strávit i jinak, smysluplnějc...ale zas to není žádná hrůza...teda aspoň myslím*“

R2: „*Myslím, že je v pohodě, takhle se děcka normálně dívají.*“

T: Dobře. A co pořady jaké děti sledují, máte proti nim výhrady? Nebo považujete některé z nich vyloženě za škodlivé?

R1: „*To ne, na nic škodlivého se nedívají. Dívají se jen na pořady pro děti. Ne, žádný z těch pořadů my vyloženě nevadí.*“

R2: „*Jo, je to tak, na žádné detektivky a krváky se nedívají.*“

T: Setkali jste se někdy s názorem, že sledování televize, zvláště v předškolním věku, může dětem škodit? Jak se na to díváte?

R2: „*Takové názory mě dycky rozčílí. Dneska škodí všechno, z těch děcek se dělají skleníkové kytičky. Dřív děcka lítali po celé vesnici a teď? Žádné děcko venku neuvidíte, všechny sou zalezlé doma a dívají se na televizi, co jim taky zbývá...*“

R1: „*Taky myslím, že se to přehání, na co ta televize teda je, když se na ni škodí dívat? Myslím, že jim to neškodí.*“

T: A co vy a televize? Co pro vás znamená? Jak by jste svůj vztah k ní popsali?

R1: „*Je to relax, každý večer si ji zapnu, dám si nohy nahoru a nic nemusím ,taky nemusím na nic myslet. Je to uvolnění před spaním.*“

R2: *Je to zábava a rozptýlení od toho stereotypu...A taky to uvolnění před spaním, jak říká Simona.*“

T: **Míváte puštěnou televizi jako kulisu?**

R1: *„Jo, vždycky navečer, jak je doma ten rumraj s koupáním, večeřením a ukládáním, tak televize jede a nikdo se na ni vlastně nedívá.“*

R2: *„No a taky o víkendu je puštěná, když jsme doma a třeba dycky se na ni nikdo nedívá...No ona jede vlastně skoro pořád co jsme doma...člověk si to tak ani neuvědomí...“*

T: **A PC používáte? I s internetem?**

R1: *„Ne, počítač nemáme, na to nejsou peníze..i když hlavně Katka po něm hodně touží..Asi jí budeme muset pak pořídit nějaký starší, taky kvůli škole...“*

T: **A na závěr mám ještě otázku, jestli dětem čtete, cokoli, třeba pohádky různé příběhy. Pokud ano, tak jak často?**

R1: *„No teď už moc ne, když jsem byla na mateřské tak jsme četli mnohem, mnohem víc...Teď už na to není vůbec čas...“*

T: **Markétko, díváš se ráda na televize?**

R3: *„Ano. Díváme se s Katkou“*

T: **A řekneš mi, na co se ráda díváš, na jakou pohádku nebo třeba nějaký film?**

R3: *„Na Madagaskar“*

T: **Aha, no vidíš, to já neznám, řekneš mi o čem to je?**

R3: *„No to je o zvířátkách“*

T: A co v tom filmu ta zvířátka dělají?

R3: „*Oni si hrají*“

T: Dobře a máš i jinou oblíbenou pohádku nebo nějaký jiný pořad?

R3: „*No třeba Úžasňákovi se mi líbí taky*“

T: A Úžasňákovi jsou o čem?

R3: „*No o dětech co mají tatínka a maminku a bojujou tam*“

T: Dobře a teď mi řekni, co nejradši děláš s maminkou, tatínkem a Katkou, myslím všichni společně...Co se ti nejvíc líbí, co máš nejradši?

R3: „*Hm,..... nevím*“

T: Tak já ti pomůžu, líbí se ti třeba když jezdíte někam na výlet nebo chodíte na procházky? Nebo třeba když si společně hrajete?

R: „*Jo, líbí.*“

T: A teď si představ, že si můžeš vybrat co budeš zítra celý den dělat, nikdo ti nemůže nic zakázat a nikdo se na tebe nebude zlobit. Co by si nejradši dělala?

R3: „*Hrála bych si s Katuškou ze školky*“

T: Aha, to bude asi tvoje kamarádka...A ještě něco jiného by si mohla dělat, kdyby si chtěla.

R3: „*Dívala bych se na televizi....A chtěla bych k babičce.*“

T: A Markétko, máš ráda, když ti někdo třeba maminka čte pohádky?

R3: „*Ano.*“

T: A máš nějakou oblíbenou na čtení?

R3: „.....(přemýšlí)..Červenou Karkulku, to čte paní učitelka ve školce, když jdeme spinkat.“

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR Č. 2

Záznamový list č. 2:

Respondent 1:

Věk: 33 let

Stav: svobodná

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: mateřská dovolená

Respondent 2:

Věk: 33 let

Stav: svobodný

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: stolař

Respondent 3:

Věk: 3,5 roku

Rozhovor proběhl 11.1.2010 v domácnosti respondentů a ti byli seznámeni s anonymitou výzkumu.

Použité zkratky:

R1, R2, R3: respondenti

T: tazatelka

T: Cítíte se šťastní a naplnění? Máte dostatek prostoru pro vlastní seberealizaci a odpočinek mimo rodinu?

R1, R2: „*Určitě se necítíme nešťastní a nenaplnění ...takže spíš šťastní...*“

R1: „*Určitě nikomu nezávidím, resp. neměnila bych...i když mají víc peněz, víc možností...*“

R1, R2: „S tou seberealizací je to složitější, páč máme malé děti, tak nějaká seberealizace musí, Rstranou... až budou děti větší a hlavně až nebudu kojit, tak bude té seberealizace více. Ale my máme koníček kola, takže to se v pohodě dá i s dětmi... samozřejmě přiměřené trasy, náročnost. Určo bychom uvítali, kdybychom měli aspoň chvíli pro sebe, v kině jsme nebyli ani nepamatuju... ale když se nikdo nenabídne na hlídání, tak já si neřeknu holt hrdá... tudíž nikam nechodíme ..večer, ale necítíme to jako, že by nám to chybělo ...sem se vyřádila do mých 29ti asi dost. Na výlety jezdíme, nějaké kamarády máme, chodíme na akce s dětmi Takže dostatek prostoru není, ale nám to nějak nevadí aspoň zatím, nemůžu říct, jestli to tak budu/budeme cítit za pár let... ale děti už budou velké a o nás ani nezavádí.“

T: Jste spokojeni se svým vztahem a vzájemnou komunikací, myšleno ve vztahu vás dvou i ve vztahu k dětem?

R1, R2: „shodli jsme se, že jo... samozřejmě, že jsou dny, kdy jsem taková "nasratá"... ale dlouho to není ... Tomáš moc "nasratý" nebývá, je víc splachovací, flegmatický. Já za sebe musím říct, že se jakože doplňujeme... někdo by řekl, že já mluvím a Tomáš poslouchá, ale v soukromí mám slovo i Tomáš (smích).. ale jsem spíš takový generál, jak říká máma... Myslím, že ani jeden by nehledal nikoho lepšího.... fšude je něco, že..

My a děti... děti jsme chtěli oba, obě jsou naplánované, máme je rádi... co se týče komunikace, tak se samozřejmě pořád učíme... občas takové ty neefektivní styly komunikace nám ulítnou... to mě pak fakt mrzí... je to pořád nahoru-dolů.. jsou dny, kdy je komunikace super, jakože se nevzteká, nebo když už, tak to odezní a domluvíme se, ale jsou dny, kdy je fakt "na pěst", pak i já se nehládám, takové ty neefektivní styly použiju... příkazy, vyčítání.. pak mě to mrzí... ale spát jdeme vždycky v dobrém. On je holt štír a to je občas fakt nářez.... Asi s ním mluvíme víc, než v jiných rodinách ...někde se o komunikaci asi ani mluvit nedá, ale jak jsem řekla, stále se učíme... teď jsem dotáhla zase další knížky, tak když neusnu, tak si něco čtu...“

T: Jste spokojeni s ekonomickou situací?

R1, R2: „Tak s naší ekonomickou situací asi spokojeni nejsme, ale počítali jsme s tím, že po dobu mateřské na tom nebudeme nejlíp, holt jsme zřídili debet, který jsme do mateřské

neměli a který nyní docela dost využíváme a přežíváme. Teď pobírám mateřskou, tak do 08.04. jsme na tom líp, páč to je skoro plat, ale pak to zas bude o 7600kč měsíčně, jestli to teda nesnížili, nemám přehled... „

T: Shodnete se na výchově? Jaký výchovný styl preferujete?

R1: *„Spíš se shodneme, resp. já to načtu a pak to Tomášovi tlumočím (Tomáš dodal, že občas i přečte něco i sám). Občas večer se o výchově i bavíme ...to víš, když je to s Radulou někdy náročné, tak si o tom musíme popovídat...když mám krizi, tak i slzu uroním.*

Výchovný styl? No, nechceme ho trestat fyzicky, ale někdy pláceme ...spíš když ujedou nervy, když to Radula fakt přežene. Neplatí na něj ani cukr a bič, aspoň zatím mu moc nezakazujeme, hlavně není moc vyhraněný, nemáme mu co zakazovat, na PC nechodí, na televizi taky moc ne...Snažíme se s ním spíš domluvit, páč on je takový paličák, že pokud to nechce sám, tak přes to nejede vlak...je lepší mu to vysvětlit a on to pak přijme bez keců a vztekání... je to fakt někdy náročný..holt první puberta...“

T: Cítíte se být rodičovstvím naplněni?

R1, R2: *„přeplnění !!... Jak jsem říkala, děti jsme chtěli, jsme už starší, jako,že nám není 20, tak se fakt snažíme jim, hlavně Radulovi, malá je ještě malá, ale už taky vyžaduje pozornost věnovat, volný čas trávíme s nimi, ale občas toho je fakt dost, to jsme rádi, že už jdou kůzlátka spát a můžeme vypnout.... rozhodně se nenudíme...“*

T: Denní režim dítěte, harmonogram činností, kdy vstává, co dělá obvykle dopoledne, odpoledne atd. Pokud bude uveden v harmonogramu sledování televize, jak dlouho a na jaký pořad se dívá? Začněme dny pracovními.

R1: *„Takže , ve dnech pracovních vstává něco mezi sedmou a osmou, dopoledne se moc nikam nedostanem, protože malou kojím...takže v 8.30 Kouzelná školka a pak nějaká pohádka..., malujeme, stříháme, pomáhá mi s vařením, dvakrát i třikrát týdně jde k našim. Odpoledne jdeme ven...třeba do knihovny, mateřského centra nebo na hřiště. Od jara do podzimu býváme ni na zahradě našich. Večer je Večerníček, pak koupání, čtení pohádky a spát.“*

T: A jak vypadají víkendy?

R1: „*No jsme hodně pryč, většinou po obědě, někdy celý den. Teď v zimě chodíme bobovat, bruslit, lyžovat, protože kojím tak nemůžeme nikam moc daleko, venku se kojít zatím nedá, že..., než se malá narodila a až bude jaro léto, zas budem jezdit na výlety, vlakem, busem i na kole...k našim na zahradu, nějak mě víc nenapadá..., jo bazén jsme taky praktikovali“*

T: Na televizi se o víkendu nedívá?

R1: „*No to většinou tak večerníčky, ale ty se v létě taky nestíhají...No teďka v zimě dopoledne nebo odpoledne nějaká pohádka na DVD jo“*

T: A v jakém věku se začal Raďula dívat na televizi? A na jaké pořady?

R1: „*No tak kolem roku a půl začínal Večerníčkem...no a pak kolem těch dvou let už nějaké t DVD...pohádky.“*

T: Jaký máte názor na čas a programovou náplň sledování televize u Raďuly?

R1: „*Moc na telku nekouká...jen Kouzelná školka a Večerníček, výjimečně o víkendu nějaký sobotní film pro děti či nedělní hřiště. Spíš si pouští DVD a má jen ty, které schvalujeme, zatím nad tím máme kontrolu...za 10 let asi nebudu vědět co si pouští ..“*

T: Setkali jste se někdy s názorem, že sledování televize může dětem, zvláště těm menším, škodit? Pokud ano, co si o tom myslíte?

R1: „*Jo, setkali,...já si taky myslím, že telka je víceméně hlavně dobrá pro odkládání dětí...myslela sem si taky, že to škodí očím a Raďula má s nima problémy, ale pak sem naražila na pořad o očních vadách, kde říkali, že dětem, když se koukají na televizi oči zlepšují...a malému se fakt zlepšily...má o celou dioptrii míň a brýle nás zatím mívá.“*

T: Díváte se na televizi společně s dítětem?

R1: „Do tří let jsme se snažili dívat, komentovat to...ale jak se narodila malá, tak se to moc nestíhá...“

T: Považujete za některý z pořadů, které dítě sleduje za nevhodný nebo dokonce závadný a proč?

R1: „Ne, protože se moc nedívá...“

T: Jakou roli hraje televize ve vašem životě? Co pro vás znamená? Zkuste charakterizovat, přirovnat atd..

R1: „Dobře se u ní usíná, zapínáme spíš večer na zprávy a večerní program, sport...je to zdroj informací..není zas tak důležitá, ale bez ní bych být nechtěla ...internet nemáme, na noviny není čas, tak je to fakt zdroj informací, nápadů, inspirací , třeba pořady o bydlení a tak... jo, ČT24 je super kojím u toho ..“

R2: „Je to takový relax, člověk přijde na jiné myšlenky...a taky ty informace, to je jasné“

T: Používáte televizi jako kulisu?

R1, R2: „Ne..pokud je to myšleno třeba přes den, že by běžela a my kolem ní chodili a nedívali...zapíná se buď na určený pořad nebo večer.“

T: Využíváte DVD, PC, Internet? Pokud ano, jak často? Je přirozenou součástí vašeho života?

R1, R2: „DVD si pouští malý...pohádky. My nějak nestíháme, naposledy jsme se podívali na Líbáš jako bůh...který jsme měli asi měsíc doma.. Jak Radula nechodí do školky a je zima a venku se nedá, respektive nedalo chodit ani s kočárem, tak každé dopo nějaká pohádka jela...ale s blížícím se jarem/létem budeme víc venku, aspoň i vloni tomu tak bylo... Pouštíme jen to, co se nám zdá vhodné a Radula se na tom tak jako učí, co se může stát, jak se může někdo chovat...hezky/nehezky... PC a Internet nemáme, u našich na PC dělám jen já, jeho jsem k tomu ještě nepustila ..“

T: A na jaké pořady se Raďula na DVD dívá?

R1: „*No nejdýl vydrží u Krtečka, pak má rád Prasátko Pepinu, Včelku Máju Boba a Bobka a ...Traktor Tom taky...občas se díváme na Vydrýska, ale to chce aby tam někdo seděl s ním a komentoval...*“

T: Předčítáte malému? Jak často, má to rád, vyžaduje to?

R1, R2: „*Každý večer, vyžaduje to, má to rád...když mu někdy pohrozíme, že nebude pohádka, tak řve...*“

T: Líbí se ti dívat na televizi?

R3: „*Ano*“

T: A na co se rád díváš? Máš rád nějakou pohádku?

R3: „*Na Kouzelnou školku...a Večerníček*“

T:Aha, tam bývají různé pohádky, že?

R3: „*Na Krtečka*“

T: A řekni mi, co děláš rád společně s maminkou a tatínkem?

R3: „*Uklízím s tatínkem sníh apracuju s tatínkem*“

T: Tak ty tatínkovi pomáháš pracovat? Tak to má jistě radost, že má takového pomocníka. A řekneš mi, s čím mu pomáháš?

R3: „*vysávat a vařit...a chodíme na houby*“

T: A kdyby ses ráno vzbudil a všechno by bylo podle tebe. Co by si všechno ten den dělal?

R3: „*Krtečka...pustil...a sněhuláka bych postavil a kouloval*“

T: A třeba na výlet by si někam chtěl?

R3: „*Jo, do Zoo...tam, kde mají ježka*“

T: Máš rád, když ti čte maminka nebo tatínek nějakou knížku?

R3: „*Jo, maminka čte pohádky o medvídcích...ty se mě líbí...*“

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR Č. 3

Záznamový list č. 3:

Respondent 1:

Věk: 33 let

Stav: rozvedená

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: zdravotní sestra

Respondent 2:

Věk: 5 let

Rozhovor proběhl v domácnosti respondentů dne 2.2.2010 a ti byli seznámeni s anonymitou výzkumu.

Použité zkratky:

R1, R2: respondenti

T: tazatelka

T: Začnu první otázkou. Cítíte se být šťastná a naplněná? Máte dostatek seberealizace a odpočinku mimo rodinu?

R1: „Necítím se nešťastná a někdy se cítím vyloženě přeplněná. Seberealizace mám dost i odpočinku mimo rodinu a myslím, že kdybych chtěla, tak mi naši pohlídají ještě víc.“

T: Jak jste spokojená s vašimi rodinnými vztahy a komunikací, myslím tím s rodiči, bývalým manželem i dětmi.

R1: „Tak s rodiči má vztahy výborné, fakt moc mi pomáhají, s ex spolu komunikujeme jen ohledně dětí a to mi vyhovuje o žádnou další komunikaci nestojím. No s dětmi, to je složitější, občas se potýkáme s problémy, ale s těmi se potýká každý, že...řeším různé vývojové fáze a podobně...no...občas je to náročné...“

T: Jste spokojená s ekonomickou situací vaší rodiny?

R1: „*Jo, myslela jsem, že to bude horší.*“

T: Naplňuje Vás rodičovství?

R1: „*Snažím se si od toho občas odpočinout, ale ano, naplňuje mě to.*“

T: Teď přejdeme k výchovnému stylu, jaký se snažíte uplatňovat při výchově. Můžete ho nějak specifikovat?

R1: „*Myslím, že bych ho specifikovala jako volnější, občas bojuju s tím, jestli nemá být trošku víc přísnější. Asi jim hodně povoluju.*“

T: Co konkrétně tím myslíte?

R1: „*No, že mě nakonec ukecají na to co chtějí oni, že jim podlehnu.*“

T: A s bývalým manželem se na výchově shodnete nebo má rozdílný přístup?

R1: „*No, my jsme se o tom nikdy nebavili, ale nějaké extrémní rozdíly v přístupu nebyly, tak myslím, že nejsou ani teď..... v podstatě jsem to řešila já, on byl takový divák...“*

T: Teď přejdeme k dennímu režimu dětí, zejména Šimonka. Kdy vstává, co obvykle dělá v určité denní dobu, kdy chodí spát atd. Začněme pracovními dny. Jak vypadá jeho běžný pracovní den?

R1: „*Pracovní den je jiný jak ten volný, takže...vstává před šestou hodinou, nevstává rád...o víkendu je schopný spát i do devíti...Pak jde do školky, tam bývá obvykle tak do tří, čtyř hodin. Buď ho vyzvedávám já nebo naši....Když ho vyzvedávám já, tak jdeme většinou domů, já dělám nějaké domácí práce, on si hraje. Nebo je druhá varianta, že jedeme pro Tálinku do cvičení. Když ho vyzvedávají naši, tak si hraje s našima. Spát chodí kolem deváté, zároveň se mnou.*“

T: A na televizi se odpoledne dívá?

R1: „*Jo, to jo, většinou si pustí nějakou pohádku na DVD.*“

T: Na jaké například?

R1: „*No oblíben jsou Garfield, Scooby doo, Doba ledová, Madagaskar, Harry Potter, Vine-
tou, Polární expres, Bolt...určitě je jich víc...už si nevzpomenu.*“

T: A jak dlouho se na ni dívá?

R1: „*No pohádky většinou trvají tak hodinu a půl až dvě.*“

T: Takže se dívá na jednu pohádku?

R1: „*No po té jedné pohádce se to většinou snažím utnout.....ale tady pak nastává ten boj
sourozenců na co se budou dívat....a nakonec to bývá tak, že to jede a nikdo se na to nedí-
vá..., ale vypnout to nechcou.*“

T: A víkendy vypadají jak, jak je v nich zařazeno sledování televize?

R1: „*No většinou jsem u našich, buď společně nebo jen děti, když jsem v práci nebo ve
škole. Jezdíváme na kolech a na různé výlety...v zimě lyžovat, v létě koupat..když jsou doma
tak se na telku dívají, ale myslím, že míň...i když vlastně ani ne, protože dopoledne se díva-
jí vlastně vždycky, v sobotu i neděli..a někdy i odpoledne, takže míň asi ne, možná dokonce
víc..*“

T: A jak často realizujete například ty sportovní aktivity , každý víkend?

R1: „*No to ne, tak jednou za dva týdny většinou, v létě i častěj*“

**T: V jaké věku se Šimon začal cíleně dívat na televizi? Myslím, kdy u bylo umožněno
sledovat např. pohádky a podobně? A jaké pořady sledoval?**

R1: „Tak kolem třetího roku myslím, na takové ty běžné dětské..Bořek stavitel, krteček a tak...“

T: Teď bych chtěla znát Váš názor na to, jak často se dívá na televizi a taky, co v té televizi sleduje, na programovou náplň. Jestli si myslíte, že se dívají moc nebo naopak málo?

R1: „Tak samozřejmě jako každý rodič si myslím, že by bylo lepší kdyby se dívali stokrát míň, ale prakticky skloubitelné to není..ale jsou typy pořadů, které jsou animované a to nechápu a nejsou úplně nadšená, když se na ně dívají...a bohužel se na ně dívají hrozně rádi...myslím například Simpsonovi, to je šílené, tak pořád sprostě nadávají...“

T: Díváte se nebo dívala jste se někdy na televizi společně s dětma, za účelem toho, aby si ji osvětlovala co se tam odehrává?

R1: „Jo, to dělávám i teďka, třeba i na nějaké přírodopisné dokumenty.“

T: I na nějaké jiné pořady, třeba vyloženě dětské?

R1: „No, to ne, to oni už viděli stokrát“

T: A považujete některý z pořadů, které sledují vyloženě za závadný?

R1: „No říká, ti Simpsonovi mi vadí..., je to tak dětsky udělané, ale přitom jako tolik sprostých slov a dvouznačných výrazů co tam je..., to je neskutečné.“

T: Zaznamenala jste někdy názor, že sledování televize, zvláště u menších dětí, je škodlivé?

R1: „Ano setkala, bavila jsem se s jedním kamarádem, on je doktor..a ten si přečetl kvůli svým dětem nějakou studii, že to sledování televize vyvolává po určité době takovou jako hypnózu..., že prostě v podstatě nevnímají okolí.“

T: A co na to říkáte?

R1: „*Myslím si, že je to pravda, protože říkám moje děti dejme tomu po půl hodině se nedívají a stejně si hrajou a mají to jako kulisu anebo se dívají tím způsobem, že na ně promluví a vůbec nezaregistrují, že na ně mluvím.*“

T: **Teď se zeptám, jakou roli hraje televize ve Vašem životě? Co pro Vás znamená, jak ji vnímáte a využíváte?**

R1: „*Takže když mám čas, tak některý typ pořadů je pro mě jako odpočinek, ne že by mi to něco dalo, ale že vypnu..., no a někdy jako kulisu, aby nebylo ticho...ale to se snažím odbourat a pustit si radši rádio....“*

T: **Neusínáte při televizi?**

R1: „*Ne, tak to ne.*“

T: **Takže televizi jako kulisu používáte Vy i Vaše děti, je to tak?**

R1: „*Je, ale říká, už si to uvědomuju a snažím se s tím v mém případě něco dělat...u dětí je to horší...“*

T: **DVD přehrávač využívají ve vaší domácnosti děti a Vy ho také užíváte?**

R1: „*Já minimálně*“

T: **A počítač s internetem využíváte do jaké míry?**

R1: „*Počítač využívám já hodně, malá na něm dokáže pracovat, zabavit se, ...ale tam to máme omezené.?“*

T: **A jak ho užíváte?**

R1: „*No na nějakou grafiku, ona si tam třeba kreslí a využívá ho ty komunikační funkce, jako třeba Skype.*“

T: A Šimon?

R1: „*No ten se s ním už pomalu taky seznamuje,...hraje na něm nějaké jednodušší hry...ale že by u toho strávil nějak moc času to zase ne..*“

T: Nakonec mě bude zajímat předčítání dětem. Čtete dětem?

R1: „*Ježiši...,no na to ani radši nebudu odpovídat...(přemýšlí)...no, s Lukáškem čteme takové ty kreslené komiksy to občas jo, ale není to až tak často...Čtení probíhá u babičky a u dědy.*“

T: A když jste byla na mateřské dovolené, tak jste mu četla víc?

R1: „*No jo, to spíš spadalo do tohoto období, teď už na to není čas..., je to kolikrát takový maraton, doběhnem večer a rychle do vany a spát*“

T: A měl čtení rád a má ho rád teď?

R1: „*Asi jo, tak nějak to pořád vyžaduje, ale i to dítě tak nějak vycítilo, že nemá vyžadovat u maminky, ale u našich.*“

T: Šimonku, díváš se rád na televizi?

R2: (Odpovídá až po chvíli) „*...jo.*“

T: A na co se rád díváš, jaká pohádka se ti líbí?

R2: „*Já nevím...*“

T: Co si pouštíš doma nejradši?

R2: „*Vinetoua*“

Aha, tak ty máš rád Vinetoua a co se ti na něm líbí?

R2: „...že je to indián...“

A máš ještě jiný oblíbený film nebo pohádku ne kterou se v televizi rád díváš?

R2: „Jo, mám...“

T: A řekneš mi jaký?

R2: „Doba ledová a Scooby doo...“

T: A teď mi řekni, co nejradši děláš spolu s maminkou a Natálkou?

R2: „já nevím...“

T: Chodíš s nima třeba rád na procházky nebo jedeš na nějaký výlet?

R2: „Jo a hraju si..“

T: Dobře. Teď si představ, že se ráno probudíš a budeš moct dělat úplně co chceš. Všechno bude jenom podle tebe a nikdo se na tebe za to nebude zlobit a nebude ti nic zakazovat. Co budeš dělat?

R2: „Chci být s maminkou....jezdit na motorce...a pak do kina a do cirkusu...“

T: No to sis vymyslel hezký program a teď mi řekni, máš rád když ti někdo čte pohádky?

R2: „Jo, o pavoučkovi“

T: Ano? Tak tu já neznám o čem ta knížka je? A kdo ti ji čte,

R2: „Paní učitelka ve školce...“

T: A co v ní ten pavouček dělá?

R2: „*On tam má kamaráda komára,....hrají si*“

T: A máš ještě jiné oblíbené knížky?

R2: „*O dinosaurech*“

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR Č. 4

Záznamový list č. 4:

Respondent 1:

Věk: 33 let

Stav: svobodná

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: bez zaměstnání

Respondent 2:

Věk: 6 let

Respondent 3:

Věk: 4 roky

Rozhovor proběhl v domácnosti respondentů dne 11.12.2010 a ti byli seznámeni s anonymitou výzkumu.

Použité zkratky:

R1, R2, R3: respondenti

T: tazatelka

T: Cítíte se být šťastná a celkově naplněná? Máte dostatek prostoru pro seberealizaci a odpočinek mimo rodinu?

R1: (smích) „*No to teda fakt nemám, pořád jsem s dětmi...ale mě to nějak nevadí.... Děti mě naplňují...teda spíš přeplňují to jo, ale už bych potřebovala jít do práce....někam mezi lidi..“*

T: A co šťastná?

R1: „No to zrovna moc ne... i když teď je to lepší, co sem jezdí Pavel..“

T: **A jak byste charakterizovala vztahy a komunikaci s Vaším bývalým partnerem i dětmi? Jste spokojená s úrovní na jaké se nachází?**

R1: „No to teda opravdu nejsem, s mým bývalým je to katastrofa...já nevím, co on si myslí, chvíli bez nás nemůže žít, pak zas nemůže žít s námi...no děs... . S dětma je to tak že, s Ellou se celkem domluvím, ale s Filipem je to horší..., on moc neposlouchá, pořád musí být po jeho. Teď Ella ho furt otravuj, nenechá ho chvíli na pokoji a to ho tak zlobí...no žádná sláva.“

T: **Jste spokojená s ekonomickou situací Vaší rodiny?**

R1: „ Docela to ujde,..Dan mi dává dost peněz na to, abych mohla být s dětmi doma..no a taky naši mi občas něco přihodí, dětem něco koupí..inkaso platit nemusíme, takže jo, jsem spokojená docela.“

T: **Jakému výchovnému stylu dáváte přednost?**

R1: „Tak snažím se s něma domluvit po dobrém, když to nejde, tak přiletí občas i nějaká facka...no ale moc to nepomáhá..“

T: **A výchovný styl otce jejich dětí se lišíte nebo jste v této oblasti sladění?**

R1: „Tak děti vychovávám hlavně já a dycky to tak bylo, Dan nebyl věčně doma. Většinou věci sem, jako konflikty a hádky sem řešila já, on se toho moc nezúčastňoval, ale proti mně taky nešel.“

T: **Teď mi řekněte denní režim dětí. Od rána kdy vstanou, co celý den dělají. Nejprve dny pracovní a pak víkendy.**

R1: „Ráno vstávají tak kolem sedmé, nasnídají se a odvedu je do školky. Tam jsou většinou do oběda. Pak jdeme domů, tam si hrají nebo se dívají na televizi. Pokud je hezky tak jdou

na zahradu. Někdy jdou vedle k babičce, kde si hrají. Ale nejvíc času trávíme na zahradě, mají tam prolézačky, pískoviště, takže od jara do podzimu jsme tam.... Pak večer se podívají na Večerníček, okoupou se, navečeří, pak si ještě hrají a kolem deváté hodiny jdou spát. O víkendu vstávají děcka trochu pozdějc... taky jsme většinu dne na zahradě, v zimě jezdíváme lyžovat, v létě se koupat, občas někam na výlet...no taky bývávají u Dana a jeho rodičů někdy o víkendu.“

T: A ty výlety a sportovní aktivity i víkendu, jak často se jim věnujete?

R1: *„No zhruba tak každý druhý víkend.“*

T: A co televize? Jak často a dlouho se dívají v dny pracovní a o víkendu? Na jaké pořady?

R1: *„No přes týden se odpoledne telka pouští a většinou si pouští Filip pohádky na DVD, Ella u toho moc nevydrží. Dívá se na například na Madagaskar, Dobu ledovou, Úžasňákoví, Jen počkej zajíci, Byl jednou jeden život. Většinou si u toho něco staví nebo si hraje s autama, dívá...pak se dívají večer na večerníček. Filip odpoledne hrává i hry na počítači. O víkendech se tolik nedívají, protože jsou buď s Danem, u našich nebo někam jedeme. Ale když jsou doma, je to jako v týdnu. Když je hezky jsme venku, když ne, tak telka jede vlastně až do večere. Ella se ráda dívá na nějaký seriál o Bárbinách co jede na Slovákách, u toho vydrží..a taky někdy vydrží u Madagaskaru, ale u celého ne. Filipa sem říkala, co má rád, ten se dívá víc než Ella, ta u toho pořád pobíhá.,,*

T: A když jsou děti u prarodičů nebo Dana, tak se tam dívají na televizi?

R1: *„No u našich jo, u Dana asi moc ne, ten je spíš někam bere, když je má.“*

T: V jakém věku děti začali televizi sledovat a jaké pořady?

R1: *„No Filip tak kolem roku a půl...tak normálně jako všechny děti večerníčky, Kouzelnou školku, Krtečka, Boba a Bobka , Bořka stavitele a tak. Ella asi dřív, protože u toho byl když se díval Filip, takže ona už od malička.“*

T: A jaký máte názor na čas, který děti u televize tráví a na programy, na které se dívají?

R1: „*Tak v zimě se dívají dost, to jo ale od jara do podzimu jsme fakt pořád venku, takže té televize tolik není. Asi by se mohli dívat míň, ale všechny děcka jsou stejné, chtějí se dívat a co s tím naděláš...*“

T: Díváte se nebo jste se někdy dívala na televizi společně s dětmi, aby jste jim vysvětlila a objasňovala, co se na obrazovce děje?

R1: „*Jo, když byli menší, tak určitě, hlavně Filipovi, na Ellu už nebylo tolik času, ale ona se nikdy tolik nedívala jak Filip. Teď už moc ne.*“

T: Považujete nějaký z pořadů, na který se děti dívají vyloženě za závadný a proč?

R1: „*Ne, to ne..na nic hrozného se nedívají.*“

T: Setkala jste někdy s názorem, že sledování televize v dětském věku škodí? A co na tyto názory říkáte?

R1: „*Jo, setkala, no něco na tom určitě bude...ale zas na druhou stranu se to asi trochu přehání...je to taková móda. Možná jim to kazí zrak, ale když se nedívají na nějaké krváky a tak, tak jim to nemůže škodit, jak by jim to taky škodilo.*“

T: Co znamená televize pro Vás? Jak ji užíváte?

R1: „*Pro mě nic, já se skoro nedívám, někdy ji večer zapnu, ale moc to nevnímám, spíš to jenom tak jede.*“

T: Takže spíš jako taková kulisa? A u dětí je to také tak, že?

R1: „*Jo, spíš kulisa...i děti ji tak často mají, Filip to nechce vypnout, i když se na to už nedívá a jen si u toho hraje..*“

T: Říkala jste, že děti DVD využívají. Vy také?

R1: „*Ne, já úplně minimálně.*“

T: A PC s internetem? Jaké je jeho využití ve Vaší domácnosti?

R1: „*Já internet používám, prakticky denně. Hlavně večer. A Filip si počítač velice oblíbil. Hraje tam různé dětské hry...on teď v podstatě u Filipa nahradil televizi, nemůžu ho z tama dosta.*“

T: Kolik času denně tam stráví?

R1: „*No asi tak dvě*“

T: Čtete dětem?

R1: „*Jo, čteme docela pravidelně, skoro každý večer před spaním.*“

T: Díváte se rádi na televizi děti?

R3: „*Ano*“

T: A ty Filípku taky?

R2: „*Jo*“

T: A na co se rádi díváte?

R3: „*Na Barbíny,....na Madagaskar...no už nevím*“

T: A Filípek?

R3: „*On se dívá na Garfielda a Harryho pottera*“

T: Děkuju Elli, ale nechápe odpovědět Filípka.

R2: „Na Harryho Pottera a na Garfielda...a Úžasňákovi“

T: Děti a co nejraději děláte společně s mámou nebo tátou?

R3: (přemýšlí) „Nevím,...asi do zoo..a na kole s dědou“

R2: „Na zmrzlinu s tatkou“

T: A teď si představte, že se ráno probudíte a můžete celý den dělat co chcete. Nikdo se na vás nic nebude zakazovat a nikdo se na vás nebude zlobit. Co budete dělat?

R3: „Pojedeme do zoo...s Linduškou“

T: To je kamarádka ze školky?

R3: „Jo..a budem se dívat na Barbíny a...(dlouho přemýšlí) budeme si hrát s Barbínama...taky s Klárou, Sandrou a Adélkou.“

R2: „Pojedem lyžovat...i s tatkou“

T: A napadá vás ještě něco, co by jste rádi dělali?

R2, R3: (oba kroutí hlavou, že ne)

T: Máte rádi, když vám maminka čte?

R3: „Ano..“

R2: „Ano..“

T: A jaká knížka nebo pohádka je vaše oblíbená?

R3: „O pejskovi a kočičce,...jak myslí podlahu...a pekli dort“

T: A Filípka?

R2: „ *O kocouru Mikešovi*“